

De Literis & Lingua
GETARVM,

Siue
GOTHORVM.

Item *m-12-45*
DE NOTIS LOMBARDICIS.

Quibus accesserunt
SPECIMINA

*variarum Linguarum, quarum Indicem pagina
qua Praefationem sequitur ostendit.*

Editore
BON. VVLCANIO BRVGensi.

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.
cIo. Io. xcvii.

RE

In specimen vetustissimæ
GETARVM LINGVÆ,
doctissimo viro

BON. VVLCANIO
EDITORE.

NASO Tomitane didicit *vetus*
incola terræ

Barbara Romanis ne cedere verba modis.
At tu docturos gentem sua verba Latinam;
Vulcani, gelido promissis ab axe Getas.
Contingit nostro, quod nulli contigit, ævo,
Vertere Hyperboreo dicta Latina sono.
Nec facere hoc poterat, quod Naso fece-
rat olim,
Quam qui Nasonis corque animumque
gerit.

Ios. Scaliger IVL. CAES. F.

1742:99

Illis-

Illustribus Amplissimisque
Viris,

DD:

ORDINIBVS
FRISIÆ,

B. VULCANIVS *Brugensis.*

DE gentis Geticæ ve-
tustate atque præ-
stantia, Illustres Am-
plissimi que Viri, cum
à Iornande meo ab-
undè multa sint dicta, superest vt de
lingua etiam Getica pauca in me-
dium adferamus; de quâ nihil fere li-
terarum monumentis proditum com-
perio, præterquam quòd Ioannes
Magnus Gothus, Archiepiscopus
Upsalensis, in sua Gothorum Sueo-
numque historia, Literas Geticas no-
bis exhibuit, quarum formis eximie
magnitudinis saxa veterum bustis ac
specubus

RE
specubus affixa apud Gothos inscul-
pta exstare testatur, quæ vel ante dilu-
uium, vel paulò post Gigantea vir-
tute ibi erecta fuerint; adeo ut verifi-
mile sit longe ante inuentas literas La-
tinas, & antequam Carmenta è Græ-
cia ad ostia Tiberis & Romanum so-
lum cum Euandro peruenisset, ex-
pulsisq. Aboriginibus, gentem illam
rudem mores & literas docuisset, Ge-
tas literas suas habuisse. Quod qui-
dem ut pro certo affirmare non pos-
sum (neque enim vllum eius rei au-
thorem habeo) ex eo tamen satis li-
quere potest, quòd Getæ etiam ante
Romam conditam heroum suorum
res præclare gestas carmine conscri-
ptas ad tibiam cecinerint, quod mul-
to post tempore à Romanis factita-
tum scribit Cato. Socrates Ecclesia-
sticæ historiæ lib. 4. c. 27. Vlphilam
Gothorum Episcopum literas Go-
thicas inuenisse scribit. quod ipsum
testantur

testantur versus Trochaici antiqui
qui de authoribus inuentoribusque
variarum literarum circumferuntur,
qui sic habent:

*Moses Hebraas primus exarauit literas,
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas:
Quas Latini scriptitamus edidit Nicostrata.
Abraham Syras, & idem repperit Chaldaïcas.
Isis arte non minore protulit Aegyptias.*

Gulfilas promsit Getarū quas videmus vltimas.
Gulfilam verò hunc scribit etiam
Iornandes (qui eum Vulfilam nomi-
nat, & Gothorum qui Minores vo-
cantur in Mœsia Episcopum fuisse
ait) Gothis literas dedisse, & Rico-
baldus Ferrariensis in Chronico cui
titulum fecit, Pomœrium Ecclesiæ
Rauennatis. Ego verò, pace horum
authorum, Geticarum literarum
vsum apud Getas longè ante Gulfi-
læ tempora viguisse existimauerim;
sed per Gulfilam Romanis primùm
innotuisse; quippe qui in linguam
Gothicam Biblia sacra conuerterit,

RE
cuius exemplar MS idque vetustissimum Gothicis literis maioribus scriptum in aliqua Germaniæ Bibliotheca delitescere audio. Literæ verò præque Getarum cum Græcorum literis conveniunt; cum quibus & linguam mistam habuerunt; quod nimirum etiã in Mœsia maritima confederint Getæ, vbi & Græcorum coloniæ. quod ipsum Ovidius qui apud Getas multos annos in exilio vixit, linguamque eorum ita calluit vt Geticè etiã quædam à se scripta testetur, satis declarat, cum ait;

Hic quoque sunt vrbes Graie, (quis credere posset?)

Inter inhumane nomina barbaria.

Huc quoque Mileto missi venerunt coloni,

Inq. Getis Graias constituere domos.

& alibi, Græcæque cum Getico mista loquela sono est.

De hac Getarum lingua perueniunt ad me veluti laceræ quædam tabulæ e publico Belgicarum Bibliothecarum

thecarum naufragio Commentario-
li docti cuiusdam Viri anonymi, quo-
rum priore agitur De eius caracte-
ribus & pronuntiatione: altero verò,
De Notis Lombardicis. quas ille se è
vetustissimo quodam Codice M s
quem Argentum nominat desum-
sisse testatur. De authore ytrius-
que Commentarioli parum mihi
constat. Ioannes Goropius Beganus
Originum Antuerpianarum lib. 7.
quem Gothodanica inscripsit, Ora-
tionem Dominicam Gothica lingua
sed characteribus nostratibus hoc
est Belgicis scriptam ei inseruit, quam
quidem sibi ex antiquissimo codice
monasterij Werdeni, in regione Ber-
gensi, desuntam, ab eruditissimo vi-
ro Maximiliano Morillono Cardi-
nalis Granuellani olim Consiliario
& Bibliothecæ Præfecto, de Antonij
fratris sui schedis benignè communi-
catam testatur ; cuius eximiam in

RE
omni antiquitatis inuestigatione di-
ligentiam & absolutam eruditionem
optimè cognosci posse affirmat ex
scriptis ipsius quæ apud fratrem Max-
imilianum delitescunt. Is verò Anto-
nius an huius commentarioli De lin-
gua Getica author fuerit affirmare
non possum. neque enim alteruter
mihi vnquam nisi de solo nomine
notus fuit. Quicunque tamen eius
author fuerit, videtur non vno Com-
mentarioli sui loco subindicare è
Leodiensi se aut Namurcensi ditione
ortum. Ita enim ille de se : *Noti sunt*
& Tongri nostri, qui cum florerent toti
nostræ regioni dominabantur. & iterum,
Neq. credendū est C. Casarē arcē Neoma-
gi condidisse ; cū nulla historia eū descen-
disse prodat Ultra Leodium ; territorium vi-
detur nostrorum & Geldrorum ac
Menapiorum viribus. Celebris etiam
fuit ante annos XL. ob insignem qua
præditus erat omnis antiquitatis, hi-
storiarum

storiarum, linguarumque cognitionem Antonius Schoonhouius, qui nobis Eutropium castigavit, aliaque reliquit præclaræ eruditionis monumenta; latitantia tamen pleraque apud amicos, neque adhuc in vulgus emissa; è quibus etiam apud me existat doctissima De origine Francorum dissertatio. quem quidem Antonium Schoonhouium nescio an huius Commentarioli De lingua Getica authorem faciam. Meretur certe ille quisquis fuit non exiguam laudem & gratiam, qui literarum Geticarum proprietatem, earumque ad rectè pronuntiandum scribendumque dexteritatem, quâ cum Hebræa, Græca & Latina, nedum cum aliis vulgaribus linguis facile pedem conferre potest, eruditis suis animadversionibus illustrare voluit. Geticæ verò huius linguæ tametsi magna sit cum veteri Teutonica affinitas, mul-

RE
tis tamen hæc inter se rerum appella-
tionibus planè diuersis dissentiunt.
Quod enim Getæ *Fan*, hoc est Do-
minum, Teutones *Truchtin*; quod il-
li *Nasgand*, hoc est, salutare, hi *Hei-
land*. quod illi *Thumacu*, hoc est Pue-
rum, hi *knecht* appellant, aliisque infi-
nitis vocabulis inter se discrepant.
Quædam tamen ex iis quæ merè
Getica videntur, si eorum origo di-
ligentius inuestigetur, conuenientiam
quandam cum Teutonicis habere
deprehenduntur. In omnibus verò
id tentare, omniaque Getica siue
Gothica vocabula ad Teutonicam
reducere velle, (quod demonstrare
nititur Goropius) est operam ludere.
Hoc certè constat ex vtriusque linguæ
inter se collatione, Teutonicam no-
stram infinita præstantissimorum &
significantissimorum vocabulorum
accessione locupletari atque exornari
posse. In quam curam magnopere
optandum

optandum fuerit ut viri docti varia-
rumque linguarum & præcipuè ma-
ternæ suæ vernaculæque amantes to-
tis viribus incumbant, eorumque
studium publicâ liberalitate exsulci-
tetur ac foueatur. Alterius Com-
mentarioli De Notis Lombardicis
eundem qui prioris authorem esse
censuerim, qui quidem Lombardi-
cum Italorum vernaculum sermo-
nem sed barbaricis characteribus
scriptum fuisse existimat, usum verò
harum Notarum fuisse, ut aulicos le-
gatos, qui Gothi erant, Lombardicè
docerent, ut intra Italiam cum prin-
cipibus Italiæ possent perorare. Fides
sit penes authorem. Ego apud vete-
res duo scribendi genera usitata com-
perio. καλλιγραφίαν scilicet, quæ ad sci-
tè pingendum; ταχυγραφίαν, quæ ad
velociter scribendum pertinebat. De
utraque exstant insignia Epigram-
mata Anthologias lib. VII. εἰς καλλι-

γραφίας

ῥαῖφες καὶ ταχυῥαῖφες. Ad ταχυῥαφίαν
magno vsui erāt Notæ, à quibus τα-
χυῥαῖφος illi Notarij Latinè dicti, quod
harū Notarū ope, orationes concio-
nesq. integras quæ publicè habeban-
tur verbatim incredibili velocitate ex-
ciperēt. de quibus alibi ita Martialis,
Currant verba licet, manus est velocior illis,

Nondum lingua suum, dextra peregit opus.
Exstat etiā Ausonij elegantissimum
Epigramma in Notarium velocissimè
excipientem: *Puer notarum prapetum*
Sollers minister aduola.

vbi post pauculos versūs interiectos,
subdit:

Tu sensa nostri pectoris
Vix dicta iam ceris tenes;
Sentire tam velox mihi
Vellem dedisset mens mea,
Quam prapetis dextra fuga
Tu me loquentem prauenis.

aliisque politissimis versibus hanc
celeripedis compendij artem. (tali
enim circumlocutione τὸν ταχυῥαφίαν
describit) persequitur; quos breuita-
tis causa omitto.

Repe-

Reperitur quoque apud Prudentium Cathemerinon hymnus nonus De Cassiano martyre Forocorneliano, artis huius notariæ magistro, qui pueris quos docuerat necandus traditus, nudato corpore, stilis illorum conscribillatus & confossus migravit ad Dominum. De quo sic Prudentius, artem Notariam describens:

*Præfuerat studiis puerilibus, & grege multo
Septus, magister literarum sederat,
Verba notis breuibus cōprehendere multa peritus.
Stilis verò puerorum conscissum &
confossum ita describit:*

*Inde alij stimulos [hoc est, stilos] & acumi-
na ferrea vibrant,*

*Qua parte aratis cera sulcis scribitur,
Et qua secti apices abeclentur, & aequoris hirti
Rursus nitescens innotatur area:*

*Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur,
Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.*

Ipsam verò rationem concinnandi ceræq. inducendi hasce Notas, quam in huius martyris cute stilis exercuerunt, ita depingit,

Pangere

*Pangere p̄ncta libet, sulcisq; intexere sulcos,
Flexas casenis impedire virgulas.*

Audio verò etiā De Notis veterum Romanorum codicem MS repertum in Bibliotheca, nō fallor, Illustrissimi principis Electoris Palatini, cuius auctoritatem faciunt Tironem M. Tullij Ciceronis libertum. utinam verò is publici aliquando iuris fiat. Neque enim dubitauerim, quin si doctorum virorum aduigilet industria, multum adiumenti Notæ illæ sint allaturæ ad veterem illam *ταχυγραφικὴν τέχνην* in lucem atque vsum, magnò rei literariæ bono, reuocandam:

Vobis verò Illustres Amplissimiq; Viri etiam hoc quidquid est opellæ illustrandæ linguæ Geticæ hactenus ignotæ à me impensum, vnà cum Specimine variarum linguarum quæ cum Gotica, vel cum Teutonica nostra aliquid affinitatis habent, imo etiam aliarum quæ ab his planè diuersæ,

uersæ, minusq. hodie notæ sunt, (quarum Indicem proxima pagella vobis exhibebit) offerendum dicanduinq. censui, partim quòd Frisica vestra lingua præ ceteris Belgicarum prouinciarum linguis, ad priscam illâ Teutonium ac fortassis etiam Gothorum linguam quàm proximè accedat, partim quòd in hisce veterum linguarum Speciminibus patriæ vestræ linguæ originem magna vos cum voluptate agnituros confidam, magnumq. ea vobis calcar additura vt & ipsi eam excolatis, & alias Belgices prouincias ad Teutonicæ nostræ linguæ decus magis magisq. amplificandum excitetis. Quod quidem si hac mea Lucubratiuncula effecero, magnum operæ meæ precium consecutus videbor. Deus Opt. Max. vos Illustres Amplissimique viri quam diutissimè seruet incolumes. Lugd. Bat. Anno CIO. ID. XCVII. Cal. Augusti.

I N D E X

eorum quæ hoc libro tractantur.

COMMENTARIOLVS in literas Gothicas. pag. 1.
& p. 17.

Commentariolus in Notas Lombardicas. 16.

Impp. Romanorum nomina notis Lombardicis. 27.

Salutatio Angelica lingua Gothica 31. Oratio Dominica 33. Canticum virginis Mariæ. 36. Canticum Simeonis. 41.

Quadruplex Alphabetum Gothicum. 43. 44. 46.

Inscriptiones Veteres Gothicae. 45. 46. 47.

Specimen linguae Gothorum qui hodie Tauricam Chersonesum incolunt. 49.

Salutatio Angelica, Canticum Mariæ, Zachariæ, & Simeonis vetere lingua Teutonica. 55. 56. 57. item Initium Cantici Canticorum. 60.

Rythmus De vita S. Annonis Archiepiscopi Coloniensis eadem lingua. 62.

Vocabula aliquot veteris linguae Teutonice. 65.

Formule duæ iuramentorum præstitorum à Carolo & Ludouico regibus Francorum, lingua Romana siue Gallica veteri & Teudisca. 67.

Alfredi Anglorum regis Præfatio in Pastorale Gregorij Papæ Rom. veteri Saxonica lingua à se versum, cum versione Anglica interlineari. 73. eadem ꝑ Latina 81.

Persica vocabula quæ cum Teutonicis conueniunt 87. & Initium Geneseos Persica lingua.

Specimen Cantabricæ .i. veteris Vasconum lingua 89.

Oratio Dominica lingua Frisica. p. 98.

Initium Geneseos lingua Wallica. & Islandica p. 99.

De Nubianis erroribus eorumque lingua. p. 100.

De idiotismo aliorum quorundam Erronum. 105.

COMMENTARIOLVS

Viri cuiusdam docti Anonymi

IN

LITERAS GOTHICAS.

ex Vetusissimo quodam Codice. argenteo
(ut eum vocat) sumptas.

A B Γ Δ Ε Ϝ Ϟ Η Ψ Ι Κ

Λ Μ Ν Ϻ Π Ο Κ Σ Τ α η

Υ Ζ Χ

a, b, c, d, e, f, g, h, eta, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t,
v, u, y, z, ch.

X non habent, sed eius loco k s vtuntur.
Oserua differentiā in- ter. i. A,
& λ .i. L. In A, poste- rior tra-
ctus λ non æquat priorē. Caute etiam
distantia inter Π & η obseruanda, Π
angustius est. η laxius. Est autem codex
scriptus literis capitalibus. nam in nu-
meris est q paruum. Sermo Gethicus est
Gallico téperatus. nam & genitiuis Lati-
nis semper vtitur. & a pro ad. In genere
a tamen

tanquam Germanissat. Obserua autem & differentiam inter **K** & **K** illud k est. hoc r.

DE
VERA PRONVNCIATIONE
Y ET H.

Ypsilon omnibus linguis non i sed u tenue est, quod paruū & Gallicum vocant, ad distantiam u Germanici, quod Ebræi *vau*, Græci *ου* vel *υ* vocant. sic enim ad differentiam *ω* *μεγάλου*, *ο* *μικρόν* dicunt, & ad differentiam *η* *παι* quod e crassum est, & *ψιλον*, id est, tenue. Soli Latini hic cæteris gentibus sunt infœliciores, vt qui vtraque similiter signant. Non quod in pronuntiando non seruauerint discrimen, sed scribendo. Annotauit enim Diomedes Latinos etiam tunc temporis aliter pronuntiasse o longum quam breue. Idem de u paruō & magno censendum: omnino enim aliter pronuntiabant *salutem* quam *cutem*; cum nunc nihil intersit. Quod autem vulgo dicitur, Latini y non habent: sciendum quod literam quidem non habent, sed sonum nihilominus habent, sed cum

cum eum non signant peculiari nota, hoc barbari sunt, & magnam in pronuntiatio-
 ne corruptelam pepererunt, quam Ger-
 mani quoque imitantur. Iam enim eode-
 uentum est, ut nusquam gentium y, u di-
 catur, sed i. *n* non e sed i. Quo fit ut Lati-
 nis & Teutonibus desint literæ quibus u
 paruum & e longum à paruo & longo di-
 stinguant. At Gethæ hîc foelicissimi sunt,
 ut & in diphthongis. Nam Græcis & Lati-
 nis diphthongi quoque præter au & eu
 omnes vitiatæ sunt, cum *au* e, *oi*, *ei*, *u* so-
 nant i. sed barbari omnes hîc valent; soli
 Latini qui cæteros præ se barbaros iactant,
 barbarissimi sunt. Inualuit tamen usque
 adeo error, ut omnes scholæ Græcanicæ
 & Latinæ y, i dicant, non *n*; *u* non e sed
 i. Cum autem vester codex istis literis ve-
 re, id est, multo aliter utatur, veritas dete-
 genda fuit. Adeo autem nunquam isti in-
 terpreti venit in mentem ut y pro i utere-
 tur, plerumque pro gemino utitur. quasi
 simplum parum esset: neque aliud gemi-
 num v habent. Hinc *Werpen*, *Wein*, *Wei-*
hen, *Werden* scribunt *Terpen*, *Tein* &c. ubi
 nisi lector moneatur *T* u esse non i. *ier-*
pen, *iein*, *ieihen*, *ierden* legat; quæ omnia

Teutonum idioma repudiaret. Ad germanam igitur veteremque pronunciationem prouocat præsens codex; magnique solæcisini collegia & scholas redarguit, sequæ ab Italorum conuicio, qui Gethicum sermonem irrident, vindicat, ipsisq. conuicium hæere demonstrat. Caterum priscos Latinos u Græcum u sonuisse, infinita documenta sunt. primum quod *au* & *eu* non *ai* & *ei*, sed *au* & *eu* vertunt, ut voces *aula* & *euangelion*, *euge*, *eugenios* & similes monstrant. Ita pro *βότρυς* *botrus*, pro *φυγή* *fuga*, *κύβη* *cubus*, *πύξις* *buks*, *ρύτερ* *ruter*. Græcis enim *ruter* a *ρύω* soluo protegoque deducitur, quod peregrinos a graffatoribus vindicarent. Ebræi *Cerethi* & *Phelethi* vocant, nos *schutzen*. sed lege *riter*; non congruat: ut nec, si pro *κύσας* *kisai*. *κύσας* enim *kussen* est osculari. cui cum *κύσας* nihil commune est. Huc pertinent *τύμβη* *tumba*, *νύξ* *nox*. *τύκτον* *eyn tak*: id est, *μέγα κακόν*. *ὅς* *sus*. *κύμνον* *Cuminum*, *Cumen*. lege *siminum*, ut nunc collegia, plane ridiculum sit. Adeoque auis quam omnes ubique linguæ a gemino clamore *κυκκω* vocant, istorum mutationem irridet. Irridet item apud Aristophanem

nem in Pluto sycophanta, quem poëta inducit nidorem culinæ hac litera expri-
mentem toto iambico trimetro *ύύ ύύ ύύ ύύ ύύ ύύ*. quod tum demum luccescit si spiri-
tum odorantis attrahas, non effles. Ita *υπερ* super. *υπο* sub. *υπερις* caretzer di-
cunt. Item *κυρια* curia, prætorium *eyn Herren hauss* a *κυρι* dominus. Vnde & *κυριακή kirch* etiam nunc dicitur. Vnde He-
sychius habet *κυρια ἐς τὴν ἀκλῆσιν*. lege *syria*,
e domo regio fiat. Vel i curis dicta vox vi-
deatur, ut ille ineptit, qui lusit, *A multis*
curis curia dicta venit. Cum curia natura
primam breuiet. sicut & Curius apud Lu-
uenalem,

Sed tu vera puta Curius quod sentit &
ambo Scipiada. Nam & Curius a
Græco *κυρι* est.

u crassum *ου* reddūt. ita Paulus Romana
nomina *ρουν* & *ιουν* reddidit. audi-
to u magno in eis: Iunius enim nō est a Iu-
uene, sed Iunone vel Iano, qui Ebraice *יוסל*
יוסל dicitur, vnde *יוסל* Ebraei
paruū u his punctis: signarūt, quod Græ-
ci *ου* reddiderunt. Hinc pro Lud Lydiā ha-
bent, pro Assur Assyria, pro Tzur Tyrus.
lege Tirus. nihil congruat. Sed barbaris &

propriis nominibus potenter refelluntur: nam & nos recte Cyprium æs *cupere* dicimus, scholæ male *suprium*: nam bis eadem syllaba peccant, & cum y in i, & k in c vel s sonant. Cum K ante a, u, o proprio in sono seruandum sit. Item in omnibus diphthongis ab his vocalibus incipientibus. Vnde *re* kai legendum est, non se, vt vulgo fit. Neque *se*lar sed *kaisar*, quomodo hanc veritatem omnes vbique gentes retinent. Nam scholæ faciunt *næ* intelligendo vt nihil intelligant. Facit huc quod Paulus finale *us* nominum Latinorum os reddit: congruunt autem valde o paruum & u paruum: ita pro Tertius, Rom. 16, vertit *τρίτος* pro Gaius, *gaio*s. nunquam sic relaturus nisi *us* u paruo, id est, sono ypsilou efferri sensisset. Nam o paruum illud est quod in nostratibus *ohnen*, *ponen* sonat. Breuiter *sohn* filius, in singulari o magnum est, in plurali paruum: vt u in singulari *brüder*, magnum est, in plurali paruum. quare Gethicus & Græcus scriptor plurale per y scriberet, nam Latini, vt dixi, hic toti deficiunt. Germani subueniunt errori *u* & *ü*. Habet igitur lector sonum literarum restitutum.

vt nunc demum qua differentiaypsilon tenuē, u dicatur possit intelligi. Alioquin y, vt visum est, non sit i tenue, sed i crassissimum, adeo vt nihil cum eo commune habeat. Huic sententiæ Plautus fauet, cum y, u vertit quod in prologo Amphitryonis lucet, cum versus prologi literis tituli incipit. Vbi igitur ad y deuenisset, quo Latini earebāt, eam literā quæ sonum eius æquaret substituit, u inquam. Ita medioximus pro medioxymus; item optumus; maximus scribebant, cum u paruum in vocibus audirent, quod posteriores in i vertebant. Vt autem magnum & ω protegisis & laxioribus labris sonandum est quam paruum; quod lucet in *muhn, kuhm, subu*, pro forte; nam *sun* pro sole u magnum est. Vestales recte dōminus sonāt, cum o paruum sit. Male autem Galli qui omne u tenuant, vt contra male Germani qui omne u producant. In genealogia Christi, auctor Leui nomē bis duplici T signat. Le T mi, ubi nisi monitus sit lector, T u esse, ad ciuitatem Hollandicam, vel lapideas regulas descendat pronuntiatio. Reuocanda est igitur mens à consuetudine, his duntaxat, qui hunc codicem legere recte & intelligunt.

&

ACCOMMENTAR. I E D

gere velint. Nam in ceteris idiomatibus
altius actus est error, quam vt corrigi pos-
sit, tamen tam pudendus est & luculen-
tus, vt etiam angelos omnium linguarum
& proprietatis peritos offendat, i pro u, &
s, pro k; audientes. Vbi & illud dicendum,
quod liber hic veram figuram ypsilou ser-
uauit, quam Latine cum Græcis olim ami-
serunt. Virgilio teste, qui literam Pytha-
goræ describens, accliuem vocat, & ascen-
su quidem difficilem, verum in summo
quietam sedem præbentem, hac forma
Y quam proinde virtuti confert. Cum
igitur scribitur *u*, vt nullum ascen-
sum habeat, sed tantum sedem, nimirum
corruptio intelligitur. Si Pythagoras heca-
tomben fecit, ea inuenta & excogitata, par
est, vt tam preciosum depositum qua de-
cet integritate seruemus. Quod citra hanc
annotatiunculam sit, cur *uu* silentij nota
sit, intelligi non possit. u enim, id est, *u* mu-
tum quiddam inouit, nam hinc mutus;
& Græcum verbum *uua*, quod Latine
mussus est, Teutonice *mucken* & *munne-
len*, verba non clare proferre. vnde mystes
sacerdos dicitur, quia sacramentorum ri-
tum celare profanos debet, & mysteria,
quorum

quorum administratio & consecratio tacite fit, ne profanis innotescat: hinc & mugio, & mugitus, cum vox non exit in loquelam, sed intra mugitum manet. Agnoscit studiosus omnia silentij vocabula, tam apud Græcos quam Latinos & Teutones a litera silente nata esse. Vnde & proverbum est: *ne my quidem*, & mutæ novem, quod ad finem dictionis consilescat. Contra liquidæ quinque, quod liquide, id est, clare sonent: quale in primo Aeneidos hemistichio agnoscitur, *Arma virumq; cano*.

Et, *At tanta terribili sonitu Taratantara dixit*. *ad* Item *Quadrupedante patrem sonitu quatit ungula campum*.

Vnde monet Quintilianus, literas quod vocaliores sunt & plus spiritus habent, hoc gratiora vocabula reddere, & iucundiorum orationem. Cum autem bucolicum carmen materia humile esset, hinc & ingeniosus poeta voces & orationem similem accommodavit, quod primo statim hemistichio lucet, ubi omnia humilia sunt & quasi mutiunt: *Tityre tu patula*, Vnde & hic *deductum* carmen proficitur. Tantum de sono & figura

Y.

PRONUNCIATIONE

H T A.

HA c litera vtitur argenteus codex
Mar. 14. Nam quā nos legimus, Et
ceperunt eum adolēcentes, codex habet,
gr̄h̄p̄m. Vbi si pro x, i lones, ex praterito
præfens facias, graui solœcismo. Nouerit
igitur studiosus non uelle quod imperiti
putant, sed e longum ualere. Cui opponi-
tur p̄silon, id est, e tenue & obscurū. Ne-
que enim vocales reuues dicuntur ut con-
sonæ, quarum tenuitas aspirationi opponi-
runt. Estque is proprius sonus, qui est ba-
lantium ouium atque caprarum, autore
Appione Grammatico Græco, cum ait,
Μηκάδης ἐστὶ κρᾶσις αἰετῶν, id est, mecastai
est sonare ut capra. Consentit Helychius,
a quo sono & oues κῆλα dicuntur: nos blē
dicimus, sed eo sono qui in hē, dē, hēlen,
gēuen, bēden, ēten, wēden, mēten, bētau, bē-
tha auditur, ut nonnihil ad a accedat. Vnde
& altera facile in alteram transit. θῆν, φά-
μα, w̄r̄mp, uāmp. b̄tauus, batauus. Quare
non ita sed et a dicenda sit, quomodo beta,
theta & zeta dicuntur, non bita, thita, zita.
Neque

Neque verum est quod quidam tradunt,
 in e longum mutari, non muratur, sed ut
 apud Græcos est vsurpatur. semper enim
 & natura e longum est, non i. Sic Iuvena-
 lis ait,

Hæc discunt omnes ante alpha & beta paella.
 Alioquin cur e psilon dicatur ostendere
 nequeant. Secutus est igitur hic doctissi-
 mus interpret germanum literæ sonum,
 quem nulla alia vel vocali vel diphthongo
 exprimere poterat. Vnde & præclara hu-
 ius vestigia supersunt, maxime in propriis,
 Græcisque nominibus. Neque enim *hæros*
 hirose est, neque *ichthys* icho. Secutus est hanc
 proprietatem & Paulus in Rom. nomini-
 bus, cum Clemens *κλήμης*, Felix *φίλιξ* red-
 dit, *οἷος* *οἷος* non *οἷος* *οἷος* audita e longa.
 Qualiter enim audiebat, stilo retrulit, vn-
 de & a singulare in y transit, *hamel*, *hemel*.
 Fefellit nostros adverbium *ita*, quod huic
 elemento simile videbatur. Pontificum
 atque imperatorum esset tam luculentos
 errores publicis edictis castigare. Vbi rur-
 sus turpissimum est Latinos a Gethis su-
 perari. Figura autem duplicis e est, ut fi-
 gura e magni, gemini oo. quæ si coniun-
 gantur e reddunt.

PRONVNCIATIONE

r. G. k. Q.

C suum sonum habet ante, & epsilon, quale sonat in cado, occido, ita ut a t incipere videatur, ne s, esse putetur. Q uisdem literis, & in genere omnibus vocalibus praescribitur, sed suo sono qui in gimmel, gula & geme agnoscitur. Has duas literas Graeci & Ebraei confundunt. Latini, Gethae & Germani distinguunt. K tantum a, o, u, & diphthongis istarum praepositur, & proprium sonum habet, qui tenuem mutam facit, qualis in nomine eius agnoscitur. Q, eadem est cum k, nisi quod u includit, quare ubi haec subiicitur, superflua est. Graeci eius loco x utuntur. Ebraei literam habent, quam falso kof vocant, vere qof nominandam, alioqui kaf habent, quae & kof sit. nunc qof u complectitur, ac proinde litera phi seu pi subiicitur, quomodo Romanis & Gethis, id est, Teutonibus. Male igitur scribunt Latini, quotidie, quis, quia, recte Gethae, qui u includunt scribentes quotidie, qis, qia, qoniam. Cum enim q comprehenderet u, putabant

bant superfluum si præterea annotaretur. Quod monendum erat, ne quem in nouo idiomate nouitas offenderet. Tum u exprimendum sit, si dictio per χ scriberetur: quomodo Græci faciūt qui loco q. χ vsurpant $\kappa\omega\iota\upsilon\tau$ Θ scribentes pro Quintus. Aliquando tamen Græci χ simpliciter pro q ponunt & n intelligunt, vt cū $\kappa\omicron\lambda\omicron\kappa\omega\theta\iota\varsigma$ scribunt pro colloquyntis, $\alpha\kappa\upsilon\lambda\alpha$ pro aquila. nam iota suppressit Paulus. Errant igitur in hac litera in primis Ebraistæ cum $\kappa\omicron\varsigma$ pro $q\omicron\varsigma$ vocant. Errant & Latini, cum u subiiciunt geminum, si simplum satis sit; aut vnicum, si alia vocalis sequatur. Errant & Græci cum ea nō vtuntur: ita enim fit vt Quados & Cattoseadem litera incipiant, cum singulæ dictiones suis natiuis elementis essent efferendæ, ac proinde alphabetum singulis ex peregrinis elementis supplendum. Quo fit vt nullum alphabetum absolutius sit Getharum, qui vndique quod ad veram prononciationem faceret mutuati sunt. χ & Ψ ps. non habent. sed clarius reddunt, nempe per $\kappa\varsigma$. & ps.

Z debet pronuciari quasi ts. vel sd. vt nostri scribunt zo *Collen*: est enim duplex consona. Ita Ebræi Ezras scribunt, sed Esdras

Esdras vertunt. Et Zorobabel scribendum est, sed Tforobabel legendum, ne in sonum s degeneret. Norunt hanc literæ vim & Græci. Figura Θ , Græcis maiusculum theta est, quomodo figura θ Getharum Græcis pl est. **n** maiusculum u Gethæ recte pingunt. Latini malè, cum eius loco v ponunt: quod cum formam Græci **ny** habeat, errorem multis parit. Ita Michael Ritiſ historicus cum alicubi legisset, **THEVDIS** qui rex Gothorum fuit, Thendius reddidit: cum Latini intelligi velint Theudis. Eadem ratione **TEVTONES** fierent Tentones. Nos tamen **n** infra claudimus, u, ne quem offendat vsus Gethicus. Idem error illos fefellit qui **DAVOS** Danos legerunt. Cum **Dau** **Dahæ** sint, qui & **Daci** dicuntur, vicini Getharum. **Dani** autem seu **Dēni** vicini Holsatorum. Præstiterat igitur scribere **Thevdis** & **Davvs**, quam **Thevdis** & **Davvs**. Neque dubium est primos nomothetas scripturæ scripsisse **Davvs** & **Thevdis**, quod librarij postmodum verterunt in **v**. Gethæ igitur caudam adiecerunt, ne **v** putaretur. ubique **r** scribentes vt oportuit. Quin & **Z** bene ac veteri more cū cauda notant,

cum

cum alias 2 sine cauda esse credatur. De
cætero igitur qui sapiunt, caudulam hanc
supponant. Neque dubium est quin maio-
res capitale f scripserint Gethico more

F quod ad digamma Æolicū vergit F.

Cum autem Gethæ neque o neque ω
habeant, sed illius loco **Q** huius vice au,

suspicionem faciunt il- **Q** lis nullum so-

num o in vsu fuisse: nam **Q** videtur ad u

deflectere, quod Græci **Q** & scribunt:

vnde & sæpe ad finem loco us vtuntur.

Lector tamen o legat, quoties **Q** occur-

rit. Nam I **Q** H A N N E S scri- bût &

Q S E F. Vincunt & Latinos in ma-

iufculo **h** quod Latini scri-

bunt **H** cum hoc **h** ^{h̄} Græcorum

fit. Monemus hæc, non quasi mu-

tandum quicquam a receptis velimus:

Sunt enim eius generis pleraque quæ sci-

re oporteat non vsurpare. Artem sciamus

aiunt, vsu teneamus. **Y** tamen & H in

u parvū & e magnum **Y** vertenda sunt

& legenda. Capitalibus literis Romano-

rum vt vulgo pinguntur, nihil alienius.

Quandoque vocales omittūt, vt cum nos

scribimus *vnter*, *nauder*, tum vocalis ipsius

consonantis intelligenda est.

COMMENTARIOLVS

in

ALPHABETVM GOTHICVM,

&

Notas Lombardicas

in Vetutissimo quodam codice repertas.

QUEMADMODVM D. vestra monet,
ita est. Omnino enim præsens opu-
sculum interpres est alterius operis, nem-
pe Vocabularij, quod pag. 5. sub finem D.
8. Commentarium vocat. Quod Lom-
bardice, id est, vernaculo Italogum sermo-
ne, sed litera barbarica scriptum esse certa
documenta sunt. Varia enim sex homi-
num influxit in Italiam post annum Chri-
sti nati cccc. Videtur autem litera esse
Gothorum natiua. Nam eam qua argen-
teus codex pictus magis est quam scriptus,
intra Italiam commenti sunt. Præsens li-
tera partim Ebraïssat, partim Græcissat, in-
terdum Latinissat, quædam peculiaria ha-
bet. Et præsens quidem opusculum tan-
tum primas literas vel syllabas repræsen-
tat.

rat operis principalis, cuius usus fuit, aulicos legatos, qui Gothi erant, docere Lombardice, ut intra Italiam cum principibus Italicis possent perorare; quomodo aulæ semper alunt polyglottos. Interpres Lombardisimum suum prodit, cum scribit:

EXPLICIT CAPITULO VI.

INCIPIT CAPITULO VII.

ITALI enim dictiones plerumque o finiunt. Quandoque Capitula pro Capitulo ponit, exprimens videlicet exemplar. Alioquin scriptorem non indoctum fuisse, ænigmata, & quæ de festis mutabilibus scripsit testantur. Nostram sententiam probat ultimus quaternio, ubi propria urbium Italicarum & vicinarum nomina, primâ litera prænotantur; ubi adiecimus lecturam nominum, ut & literas barbaras declararem, & veterem scribendi morem ostenderem. Variat enim in tantum Latina litera, ut plerumque Oedipo opus sit vel Delio natatore, quorum ego hic vicem præsto, ut nuper quoque, quamquam hic proprie.

Cum ænigmata duo proponat, crucem

b

ingeniosis.

ingeniosis. quod librarius non ignorabat, cum ad finem subiecit, Sudat qui legit. primum ita habet:

Prima sonat. Quarta respondet. Secunda cum quinta, nomen est avis. Alterum est: *Quina & fœmina trina, arbor in sylua, scripta literis XIII. Sublatis tribus, vix inuenies vnā de mille.* Sudat qui legit.

Vbi sciulus quispiam erasa cauda pro XIII. substituit VIII. satis arguens suam inscitiam. Et sensi equidem quid vellent problemata, sed memor Persiani illius, *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter:* Item, *Secretum meum mihi*, malim alios quoque periclitari. Certe quum primum legerem, x aureis redemissem solutionem, adeo satius est, teste Sapiente, *Videre quod concupiscas, quam quod nescias.* Saltem hic proferant sua acumina, qui alios præ se fungos & truncos putant. Cæterum post Gregorij tempora scriptum esse arguit, quia de diebus Rogationum differit. Literæ initiales nonnunquam dissident, ob synonyma: nonnunquam dissidere videntur, quod eadem litera barbaris varie notaretur; vt & apud Græcos: Comperi enim eandem trifariam aut quadrifariam scribi

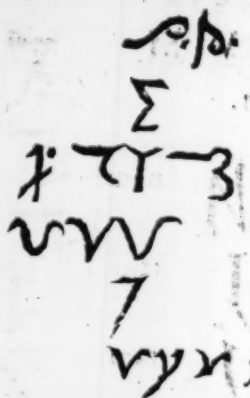
scribi ob tractum currentis literæ varian-
tem. Porro Italicum idioma esse quod
scriptor interpretatur agnoscitur, cum to-
to opere, tum præcipue E. i. vbi legitur
Q gratus, IQ ingratus. vbi vides I, & Q per
modum abbreviaturæ. Item Q gratiosa,
IQ ingratus. Q gens, -Qingens. Vbi tra-
ctum I ex obliquo in rectum mutant.
In ultimo quaternione plus exemplorum
habes.

b 2

ALPHA-

ALPHABETVM.

	<i>a</i>	
	<i>b</i> ebr.	
	<i>c</i> k. ebr.	Hinc est quod Latini
	<i>d</i> ebr.	vtuntur 9 loco con.
	<i>e</i>	Sæpe c. pro g. vsur-
	<i>f</i>	pant, vt b pro p. &
	<i>g</i>	contra. mutas enim
	<i>h</i>	confundunt barba-
	<i>i</i>	ri, vt & nostri ob.
		op. of.
	<i>l</i>	Hanc & rectam trahunt.
	<i>m</i>	— . — lo.
	<i>n</i>	
	<i>o</i>	Hinc vo. scribunt Q per con-
		tractionem. Argenteus codex
	<i>p</i>	vtitur quoque Q pro o.
		Hanc etiam aspirate scribunt,
		idq. ebraico fere more
		ebrai scribunt
	<i>q</i>	Prima figura accedit ad no-
		strum Q. secunda fere ad
		nostrum

 r. nōstrum q. vt videas hāc
 s. veterem fuisse scriptu-
 ram; & alias illis, vt no-
 bis quoq;, capitales, alias
 vulgares fuisse literas,
 u, v quo modo & Græcis.
 x
 y.

Vocales Ebraeorum more consonantibus sub-
 notant. Utuntur ce pro a. Hinc scribunt glceea.
 .i. glarea. hecb. habitudo. celget, alget. girct,
 girat. Cuppec, pa. phceficena, phasiana. necuis,
 na. Multa barbarissat, venatrix, pro trix. Breuiter
 trex semper pro trix scribit, more & vitio idio-
 matis quod exprimit: bcellec ex ballatrix:
 pro bellatrix; vt agnoscas Lombardis-
 mum. Nam eiusmodi infinita sunt. Ne autem
 singularem hic eruditionem expectes aut profun-
 da mysteria. Nam & hoc beneficij est, monstra-
 re nullum esse beneficium aut operæ precium.

b 3

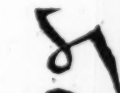

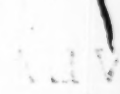

INI-

I N I T I V M

L I B R I.

S	super	W	nam
ls.	insuper	I	iam
ss	desuper	/i	tam
si	exsuperat	j	tamquam
vs	subter	L	tamen
ss	me	U	veruntamen
M	nec	Y	etiam
z	neque	8	sed etiam
z	adque	8	sed tamen
L	SE D	Y	etiam atque
er asum.	sed si	Y	etiam
8	sed ut	3	etiam si
8	sed cum	z	etiamum

etiam-

	etiamnunc		secum
	etiamne		inicum
	& tamen		perinicum
	ad tamen		absque
	si tamen		denique
	cum		si que
	te cum		
	ccetcum		
	mecum		& cetera.

*Post folia vero 17. hoc modo
scriptum est.*

EXPLICIT
CAPITVLAS

V I.

INCIPIT
CAPITVLO

VII.

I A
E
I
O
V
BA
BAf
be
bef
bi

ANNO-

bif

be

bof

bu

bus

bc .

ANNOTATA.

Obserua quam variant literæ, prop-
modum vt apud Græcos eadem scribitur
trifariam, quadrifariam aut plurifariam
cum adhærent, præstruuntur & sequun-
tur. Exemplum habes in $\odot \theta \vartheta$.

Habent quoque suas abbreviaturas.

b 5

Es

Et rursum post folia xi. hoc modo habetur.

EXPLICIT CĀP
PRIM EX
COM M SEC
INCIP CĀP
SECUNDO.

7
9

vertit

evertit

&c.

Item post decem folia ita habetur.

EX COM
PRIM IN
QVOD CON-
TIN CĀP X.

7
3
2
2

purpora

purporatus

purporarius

purpureus

Hinc

*Hinc post tria folia inueni Imperatorum
Rom. nomina, quæ ascribere libuit.*

POTESTAS

tiberius

magestas

nero

caesar

nero cesser

caesarium

germanicus

caesaries

germa-
nicus

britanious

germa-
nicus

drusus

galba

gaius cesser

otho

tiberius ces-
ser

vitellius

claudius

vespasianus

clodius

vespasia-

W	vespasia- nus	→	Z	cesar nerua
W	impera- tor	→	G	nerua impe- rator
7	titus	→	Z	imperator nerua
7	titus impe- rator	→	Z	traianus
7	imperator ti- tus	→	Z	traianus ces- fer
7	domicianus	→	Z	ceser traia- nus
7	domicia- nus	→	Z	traianus
7	ceser domi- cianus	→	Z	impera- tor
7	domicia- nus	→	Z	adrianus
7	impe- rator	→	Z	adrianus ce- fer
7	nerua	→	Z	ceser

W
G ceser adria-
nus

W✓ adria-
nus

W✓ impe-
rator

L antoninus

G antoninus
ceser

G ceser antoni-
nus

L antoni-
nus

W✓ impera-
tor

W✓ diuus

W✓ diuus iulius

W✓ diuus clau-
dius

W✓ diuus au-
gustus

W✓ diuus u

W✓ diuus titus

W✓ diuus ner-
ua

W✓ diuus tra-
ianus

W✓ diuus
adrianus

W✓ diuus an-
toninus.

Sub

*Sub finem autem, quod & Campanus moruit,
habet nomina ciuitatum Italicarum, his
ferme figuris.*

PUTEOLI

baulf

puteolani

lenternum

neopolo

funuefa

neopolita-
ni

subuefa

baiæ

subuefola

baiani

capua

quumæ

pataueum

quumani

capis

meseni

priuis, &c.

mesenenfis

SALV-

³¹
S A L V T A T I O
A N G E L I C A

LVCÆ, CAP. I.

Vers. 28. Aue gratia plena, Dominus
tecum,

24. Benedicta tu in mulieribus, & be-
neditus fructus ventris tui.

Eadem Gothicè.

𐌱𐌰𐌲𐌴𐌹𐌺𐌰 𐌰𐌶𐌰𐌲𐌰𐌴𐌴
𐌳𐌰𐌶𐌰𐌲𐌰 𐌱𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌴𐌰𐌶
𐌶𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌶𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌶𐌰
𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌴𐌰
𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌴𐌰
𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰 𐌴𐌰𐌴𐌰𐌴𐌰

HOC EST,

Vers. 28. *Fagino anstaiou dabasta, fan
mich thus.*

42. *Thin-*

42. *Thiurida thu in vinon, gab thiur thidol
kran vithans theinis.*

O R A T I O

D O M I N I C A

MATTHÆI, CAP. VI.

Vers. 9. Pater noster qui es in cælis, Sanctificetur nomen tuum;

10. Adueniat regnum tuum; Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.

11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13. Et ne nos inducas in tentationem; Sed libera nos à malo; quia tuum est regnum, potentia, & gloria in secula, Amen.

E A D E M G O T H I C E.

𐌰𐌹 𐌲𐌰 𐌹𐌺𐌶𐌰𐌸𐌰 𐌸𐌴

IN

ĩN HIMINX VEIHNAI
 NΛMΛ ψEIN YUIMΛI
 ψINΔINΛSS HS
 ψEINS ʒYΛIK ψΛ
 YIΛGΛ ψEINS SYE
 ĩN HIMINX ʒΛH
 ΛNΛ ʒIK ψΛI ʒΛXIF
 HNSΛKANΛ ψΛNΛ
 SINTEINΛN TIF
 HNS HIMMΛΔΛTΛ
 ʒΛH ΛFΛET HNS
 ψΛTEI SKHΛΛNS

SIGΛIMΛ SYΛS YE
 GΛH YEIS ΛEΛETAM
 ΨAΓ SKHΛAMIN
 SΛKΛIM GΛH NI
 BKETΛIS NNS IN
 EKΛISTHBNCLΛK
 ΛANSEI NNS ΛE
 ΨΛMMA NBIDIN
 NNT EΨEINΛIST
 ΨINΔANΓAKAI GΛH
 MΛHS GΛH YHTAΨNS
 IN ΛIVINS AMEN

Hoc est.

Vers. 9. ATTA vnsar thu in himina,
Weithnai namo thein;

10. Vimai thiadinassus theins; Wairthai
Wilga theins, sue in himina gab ana airthai.

11. H laif vnsarana thana fsteintun gif
vns himmadaga;

12. Gab aslet vns thatci sculanfigaima
sua sue gab weis asletam thai sculam vnsa-
raim;

13. Gab ni brigga is vns in fraestubngai;
ak lausei vns af thamma vbilin; vnte theina
ist thingardi gab mahs gag wulshus in airvins,
Amen.

CANTICVM VIRGINIS.

LUCAE, CAP. I.

Vers. 46. MAGNIFICAT anima mea
Dominum.

47. Et exultauit spiritus meus in Deo
salutari meo.

48. Quia respexit humilitatem ancil-
lae suae; Ecce enim ex hoc beatam me di-
cent omnes generationes.

49. Quia fecit mihi magna qui potens
est, & sanctum nomen eius.

50. Et misericordia eius à progenie in
progeniem timentibus eum.

51. Fecit potentiam in brachio suo;
dispersit superbos mente cordis sui.

52. Deposuit potentes de sede; & ex-
altavit humiles.

53. Esurientes impleuit bonis, & diui-
tes dimisit inanes.

54. Suscepit Israël puerum suum, me-
morari misericordiæ suæ

55. (Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham & semini eius) in secula.

MIKILAEISSAI YALLA
MEINRA FN GAH SYEI:
TNEIDA AHMA MEINS
AN TΨ A NASGANA
MEINAMMA NINTE
INSLO AN H NAIYEI:
NAI PSINGAS SEINAI:

325

ZES SAI JALLIS FRAM
 HIMMAN HANWATGAN
 MIK JALLA KHNGL
 NINTE TATAYIDA
 MISIMIKIDEIN SA
 MAHTEITZ GZH
 YEIH NAM LIS GZH
 AKMAHLIKTEI IS
 IN JALLINS JALAE
 WEIMETLANDAMIN
 TATAYIDA SYIN
 WEIN IN AKMA SEI

NΛMMΛ ΔΙΣΤΛΗΙΔΛ
 ΜΙΚΙΛΨΗΙΤΛΝΣΤΛ
 ΗΗΓΔΛΙ ΗΛΙΚΤΙΝΣ
 ΣΕΙΝΙΣ ΤΛΔΚΛΗ:
 ΣΙΔΛ ΜΛΗΤΕΙΤΛΝΣ
 ΛΕ ΣΤΕΛΛΛΜ ΓΛΗ ΝΣ:
 ΗΛΗΗΙΔΛ ΤΛ Η ΝΛΙ:
 ΥΙΔΛΝΣ ΓΚΕΔΛΤΛΝΣ
 ΤΛΣΕΤΙΔΛ ΨΙΗΨΕ
 ΓΛΗ ΤΛΒΙΓΝΛΝΔΛΝΣ
 ΙΝΣΛΝΔΙΔΛ ΛΛΗ:
 ΣΛΝΣ ΗΛΕΙΒΙΔΛ

ISKΛEΛ ʒ ψIηMΛTη
 SEIMΛMMΛ TΛMη=
 NΛNΔS ʒKMΛhΛIK
 TEINS SYΛSYE KΛ=
 ΔIΔʒ Δη ʒTTΛM ηN=
 SʒKΛIM ʒBKΛhΛMʒ
 ɢʒh FKΛIY İS ηN=
 ΔʒIY

Hoc est.

Verf. 46. MIKILEIDSAI Wala
meina fan;

47. Gab sweigneid ahma meins du God
anasgang meinama.

48. Vnte insack du h naigenai thinges
seinaizes. sai allis fram himmam vaudacgan
mik alla kunga.

42. Vnte catawida mis mikelein sa mahti-
ga; gah weib nam eis.

50. Gah armahairtei is in aldins alde thei
mogandam ina.

51. Catawida swinthein in arma seinama;
distahida mikil thubtansca hugdai hairtins
seins.

52. Cadrausida mahteigans af stolam, gah
vshauida ca h nainvidans.

53. Credens casotida thuite; gah cabignan-
dans insandida lausans.

54. Haibida Israël a thiumaca seināma
camunands armahair teins.

55. Swasue rodida du attam vnsaraim,
Abrahama gah fraim is vnd aiv.

C A N T I C U M

S I M E O N I S.

LVCÆ CAP. 2.

Vers. 29. NUNC dimittis seruum
tuum Domine, secundum Verbum
tuum, in pace.

30. Quia viderunt oculi mei salutare
tuum.

31. Quod

31. Quod parasti ante faciem omnium
populorum:

32. Lumen ad reuelationem Gentium,
& gloriam plebis tuæ Israel.

FKΛ ΛΕΙΤΛΙΣ SKΛΛK
 ΨΕΙΝΛΝΛ FKΛNTI:
 ΝΛΝΔFK BI ΨΛΠΚΔΛ
 ΨΕΙΝΛΜΜΛ IN
 ΓΛΥΛΙΚΨΤΛ ΨΛΝΔΕ
 SEΘHN ΛΠΤΙΔΝΛ
 ΜΕΙΝΛ ΝΛSEIN ΨΕΙ:
 ΝΛ ΨΔΕΙ ΜΛΝΛΝ:
 ΥΙΔΕS IN ΛΝ ΛΝΔΥ:
 ΛΙΚΨΓΛ ΛΛΛΛΙΖΔ

MANATEIN LITHA
 AN ANAHNEIN
 WINDEM GAH YTHA
 MANATEIN WEIN
 ISRAEL

Hoc est.

39. Vers. 29. FRA leitai scalck teinana
 frauginond fan bi waurda theinamma in ga-
 wairthga:

30. Thande segun augona meinā nasein
 theina.

31. Thoei manan wides in an andwairthga
 allai zo manageino:

32. Liubath du andhuleinai thiudon gah
 wulthu managein theinai Israēl.

B. Vul-

B. Vulcanius Lectori.

HABES, Benevole Lector, *Commentarium Anonymum De literis linguaque Getarum, & de Notis Lombardicis*, ita ut ad manus meas pervenit fideliter typis expressum. Cui subiungam alia nonnulla quæ hinc inde ab amicis accepi, ad illustrationem huius linguae pertinentia. Alphabeta videlicet diversi generis, & Inscriptiones antiquas variis in locis repertas.

Primum Alphabetum Gothicum, quod C. L. V. Daniel Rogerius à D. Ioanne Bilde præfecto regio in Gothlandia insula ad se missum Anno 1556. Nobiliss. Amplissimoq. viro D. Philippo Marnixio Sanct. Aldegondij Domino communicavit.

A B C D E F G H I K L

a b c d e f g h i k l

M N O P Q R S T U X

m n o p q r s t u x.

Secun-

Secundum Alphabetum Gothicum,
quod idem Daniel Rogersius nactus est à
Cancellario Danico ante annos, ut ipse
testatur, 36.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ

a b c d e f g h i k l m

Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Λ Α Τ

n o p q r s t u x y z a

Tertium Alphabetum ab eodem Da-
niele Rogersio profectum, quod is à D.
Carolo Dansæo Oratore Gallico apud
Danos acceperat, plane conuenit cum eo
quod habet Olaus Magnus in Historia
Gothorum Sueonumque lib. 1. cap. 7.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ

Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Λ Α Τ

Υ Φ Ψ Ω Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ

Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Λ Α Τ

Sequens inscriptio exstat Tiraquellij
in Selandia Cimbrica, rudī & antiquo sa-
xo incisa, quod quidem saxum idem Da-
niel

niel Rogerius sibi à D. Arnoldo Witfeldio ostensum fuisse testatur, Anno 1588. 30. Iulij, & inscriptionis huius exemplar sibi ab eodem datum.

INPYPPIR PÆIHI
 ITHYIHNPPKRI*
 NPPEFHNIPI
 RIR*IMTRHNTIA
 NRPYHYTHYTHI
 PNTNPPNIKHYINP
 PFPHNI
 NIPPIRBIHPPI
 NPKPE*PIPNLI

Item

Item hæc.

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13
 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23
 24 25 26 27 28 29 30 31 32

Quartum Alphabetum cum sequenti-
 bus Inscriptionibus mihi communicavit
 Ill. V. Iosephus Scaliger Iul. Cæs. F.

33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43

a b c d e f g h i k l m

44 45 46 47 48 49 50

n o p q r s t u.

Inscriptio monumenti Gormonis
 Thyre uxori positi.

51 52 53 54 55 56 57 58 59 60

61 62 63 64 65 66 67 68 69 70

71 72 73

Inscriptio

Inscriptio monumenti Haraldi regis
parentibus suis Gormoni & Thyre positi.

ÆTRÆTR YTMÆ BÆP
YMRMY YFBM BÆNH I
ÆFT YTRÆ YFÆR HIN
ÆMY ÆFT PÆRM PÆMR
HÆHÆ ÆTRÆTR YTH
AMTÆ TÆPTRY

Subiunctæ erant hisce Inscriptiombus
interpretationes tametsi non ad amissum
cum illis conuenientes.

*Gormo Kominga Kube disse offuer Thyre
kona.*

*Haraldt Kong bygt kiercke kybb dise of-
fuer Gorm fader sin, och offuer Thyre mutter
sinse.*

Haralder keß offuer Danmarck.

Reperio etiam hæc in Schedis Com-
mentariolo

66 COM. IN ALPHAB. GÖT.
mentarioko! De lingua Gothica an-
noxis.

INIST ΠΚΛΗΦΕΤΗΣ
INNS YEKΣ NIBΛIN
ITΛIKΦΛI SEINΛI

HOC EST,

*Nist praufetes unsvers mibā in gabaurtai
seinai.*

Non est propheta nisi in patria sua.

Item hoc

ΛΥΛΓΕΛΓΕ ΨΛΙΚΗ
ΜΑΚΚΗ ΛΝΛΣΤΛΔΕΙΨ

Aimangelgo thairh Marcum anastodeith.

Euangelium secundum Marcum Euan-
gelistam.

Vbi notandum est, apud Gothos, more
Græcorum γ ante γ sonare vt v. eodem-
que à Gothis quo à Græcis modo scribi.

G O T H O R V M

QVI HODIE TAVRICAM

Chersonesum incolunt lingua.

OPERA EPRECIVM mihi videtur hoc loco inferere quæ Augerius Bûsbequius Caroli v. Imp. apud Turcarum Imp. legatus, in suis De Legatione Turcica Epistolis, de gentis quæ hæc etiamnum tempestate Tauricam Chersonesum incolit lingua differit. Inabit enim non parum, meo quidem iudicio, peregrinarum, imò verò patriæ nostræ, hoc est, Teutonice lingua studiosos, harum rerum cognitio. Itaque Epistola quarta hæc habet:

Non possum hoc loco præterire quæ de gente accepi quæ etiamnum incolit Tauricâ Chersonesum, quam sæpe audiveram sermone, moribus, præ denique ipso & corporis habitu originem Germanicam referre. Itaque me diu cupiditas tenuit videndi ab ea gente aliquem, & si

d

fieri

fieri posset, eruendi aliquid quod ea lingua scriptum esset, sed hoc consequi non potui. Casus tamen utcumque desiderio meo satisfacit. Cùm essent duo illinc delegati qui nescio, quas querelas nomine eius gentis ad principem deferrent, mei que interpretes in eos incidissent, memores quid eis mandassem si id vsu veniret, ad prandium illos ad me adduxerunt. Alter erat procerior, toto ore ingenuam quandam simplicitatem præ se ferens, ut Flander videretur aut Batauis; alter erat breuior, compactior corpore, colore fusco, ortu & sermone Græcus, sed qui frequenti commercio non contemnendum eius linguæ usum haberet. Nam superior vicinitate & frequenti Græcorum consuetudine sic eorum sermonem imbiberat, ut popularis sui esset oblitus. Interrogatus de natura & moribus illorum populorum, congruentius respondebat. Dicebat gentem esse bellicosam, quæ complures pagos hodieque impleret, ex quibus Tartarorum regulus cum expediret, octingentos pedites selopetarios scriberet, præcipuum tuarum copiarum firmamentum: primarias eorum vrbes, alteram Alancup vocari, alteram

ram Sciparin. Ad hæc multa de Tartari
 eorumque barbarie in quibus tamen sin-
 gulari sapientia non paucos reperiri
 memorabat. Nam de rebus grauiſſimis
 interrogatos, breuiter atque appoſite reſ-
 pondere. Ea de cauſa nõ temere dictitare
 Turcas, reliquas quidem nationes ſcri-
 ptam in libris habere ſapientiam, Tarta-
 ros libros ſuos deuoraffe, ideoque imperi-
 toribus eam habere reconditam, quam
 promant cum opus ſit, & veluti diuina
 fundant oracula. Nunc adſcribam pauca
 vocabula de multis quæ Germanicæ red-
 debat. Nam haud minus multorum pla-
 nè diuerſa à noſtris erat forma, ſiue quòd
 eius linguæ natura id ferat, ſiue quòd eum
 fugiebat memoria, & peregrina cum ver-
 naculis mutabat. Omnibus vero dictioni-
 bus præponebat articulum *tho* aut *the*. No-
 ſtratia aut parum diſſimilia hæc erant.

Brot,	Panis	Schwueſter,	Soror
Plut,	Sanguis	Alt,	Senex
Stul,	Sedes	Kanth,	Ventus
Hus,	Domus	Situer,	Argentum
Wingært,	Vitis	Goltz,	Autum
Regen,	Pluuia	Korn,	Triticum
Bruder,	Frater	Zalt,	Sal.
		d 2	Fifch,

<i>Fifch,</i>	<i>Pifcis</i>	<i>Brunna,</i>	<i>Fons,</i>
<i>Hoast,</i>	<i>Caput</i>	<i>Wagen,</i>	<i>Currus</i>
<i>Thurn,</i>	<i>Porta</i>	<i>Appel,</i>	<i>Pomum</i>
<i>Stern,</i>	<i>Stella</i>	<i>Schieten,</i>	<i>Mittere fa-</i>
<i>Son,</i>	<i>Sol</i>	<i>gittam</i>	
<i>Maen,</i>	<i>Luna</i>	<i>Schlifen,</i>	<i>Dormire</i>
<i>Tag,</i>	<i>Dies</i>	<i>Kommen,</i>	<i>Venire</i>
<i>Oogan,</i>	<i>Oculi</i>	<i>Singen,</i>	<i>Canere</i>
<i>Bard,</i>	<i>Barba</i>	<i>Lacken,</i>	<i>Ridere</i>
<i>Handa,</i>	<i>Manus</i>	<i>Criten,</i>	<i>Flero</i>
<i>Boga,</i>	<i>Arcus</i>	<i>Geen,</i>	<i>Ite</i>
<i>Miera,</i>	<i>Formica</i>	<i>Breen,</i>	<i>Afflare</i>
<i>Rinck,</i>	<i>Anulus</i>	<i>Schunaltz,</i>	<i>Mors</i>

Knauen tag erat illi, Bonus dies, nam
knauen Bonum dicebat, & pleraque alia
 cum nostra lingua non satis congruentia
 ysurpabat, vt:

<i>Vel,</i>	<i>Vita, siue sanitas</i>
<i>Ieltesch,</i>	<i>Viuus, siue sanus</i>
<i>Ieluburt,</i>	<i>Sit sanum</i>
<i>Marzus,</i>	<i>Nuptiæ</i>
<i>Schnos,</i>	<i>Sponsa</i>
<i>Stutz,</i>	<i>Terra</i>
<i>Alta,</i>	<i>Ouum</i>
<i>Uno,</i>	<i>Gallina</i>
<i>Teltesch,</i>	<i>Stultus</i>

Stap,

<i>Stap,</i>	<i>Capra</i>
<i>Gadeltha,</i>	<i>Pulchrum</i>
<i>Atochta,</i>	<i>Malum</i>
<i>Wichtgata,</i>	<i>Album</i>
<i>Mycha,</i>	<i>Ensis</i>
<i>Schediit,</i>	<i>Lux</i>
<i>Borrotsch,</i>	<i>Voluntas</i>
<i>Cadariou,</i>	<i>Miles</i>
<i>Kilemsch kop,</i>	<i>Ebibe calicem</i>
<i>Tzo Warthata,</i>	<i>Tu fecisti</i>
<i>Ies Warthata,</i>	<i>Ille fecit</i>
<i>Ich malthata,</i>	<i>Ego dico.</i>

Iussus, ita numerabat: *Ita, tua, tria, fyder,*
fyuf, seis, seuene, athe, nyne, thynne, thynita,
thunetna, thunetria, &c.

Viginti dicebat *Stega, xxx. treythien. XL.*
furdesthien. Centum, Sada. mille, Hazer.

Quinetiam cantilenam eius linguz
 recitabat cuius initium erat huiusmodi:

Wara Wara ingdolou

Scu te gira Galizou

Hæmisclep dorbiza ea.

S P E C I M E N

Victoris Lingua

TEUTONICÆ.

EXSTAT apud me exemplar Harmoniæ quatuor Evangeliorum, quam Tatianus B. Iustini, discipulus, & (ut Victoris Capuæ Episcopi verbis utar, quibus in Præfatione quam huic Harmoniæ præfixit utitur) fortassis adhuc B. Iustini lateri adhærens, solerti compaginatione disposuit; quem quidem Victorem Xistus Senensis in Bibliotheca sacra scribit clarruisse Anno Domini 481, E cuius Harmoniæ Euangelicæ vetustissima interpretatione Teutonica depromam nonnulla, quæ huius linguæ studiosi cum Gothica conferre possint, eaque sese oblectare tantisper dum Harmoniam illam integram Latine pariter & Teutonice edam. Qua quidem interpretatione Teutonica, crediderim nullum in ea lingua exstare scriptum antiquius.

S A L V.

55

SALVTATIO ANGELICA

ITA SE HABET,

1. HEIL vuissthu gebono follu, truchtin mit
thir. Gisege not sis thu in vuibon. & paulo post:
Inti gisege not si thie vuahs mo thiner
vuamba.

CANTICVM MARIE

VIRGINIS.

2. MIKKILOSO min sela truchtin.

Inti gisab min geest in Gote, minemo heil-
lante.

Bithiu vuantha her geschouuota odmuoti
sinero thiini.

Seno nu fon thiu saliga mih queden alla
cunnu.

Bithiu vuanta mir tet mikilu thie tar
mahtig ist; inti heilag sin namo.

Inti sin miltida in cunnu inti in cunnu
iuu forhtanten.

Teta maht in sinemo arme; Zispreitta vbar-
hubtze muote fines herzen.

Nidar gisatta machtige van sedale; inti
arhuob odmuotige.

Hungerente gisulta guoto; inti otage forlies
itale.

Implich Israel sin knecht, zigi muant-
gonne sinero militid.

So her sprach Zi vnsen fateren, Abraha-
me inti sinemo samen zuuerolli.

CANTICVM ZACHARIE.

3. GIVVIHIT si truchtin got Israelo.

Bichiu vuantu vnsfottha inti teta losunga
sinemo folke.

Inti arrichta bern heiliuns in huse Davids
sines knechtes.

So her sprach thurub mund heilagero, thie
fon auerolt vuarun sinero vuisageno.

Heil fon vnsaren sianton, inti fon henti
allero thie vnsch hazzorun.

Zi tuonne militida mit vnsaren faterun,
inti zi gibugenne sinero heilagun giuuo-nessi.

Thero eidbusti thie er suor zi Abraham vns-
saremo fater sih vns zi gebanne.

Thaz vzan forbta fon hentin vnsoro fian-
to arlôte thionomes iun.

In heilagnesse inti in rechte fora imo, alle
vnsaren tagen.

Thu knecht vuisago thes hobisten bisthu
ginennut. Fora feris vuarlibho fora truhines
auuuzzi, zi garuenne sinan vugo.

Zi

Zi gehanne vuisst nom heili sinemo folke, in
forlazeßs iro suntono.

Thurub inuunilu milda vnsares goles,
inten vuissoha vnsih vfgan fon hohi.

Ialiuhien then thie thar in finstarnesse
inti in scunen todes sizzent, zi girihenne vns-
sera fuozzi in vuog sibba.

CANTICVM SIMEONIS.

4. N v forlaze thu thruchtin thinan scalc.

After thinen vuoratum in sibba.

Bithiu vuant a gisahun minn ougun thinan
heilant.

Then zu giantwurites fora anuuzo allero
folco.

Lioth zi inrigannesse thiotono, inti zi diu-
nidu thines folkes Israelo.

Exstat etiam apud me vetustissimum
exemplar ms. Cantici Canticorū cum Ex-
positione ē Teutonico & Latino sermone
mixta. Cuius authorem nominat Xistus
Senensis Bibliothecæ sanctæ lib. 4. Villera-
mum, monachum Benedictinum, Abba-
tem Marspurgensem, quem scribit edi-
disse in Cantica Canticorum ex diuersi
generis carminibus prosa intermixtis,
Commentariorum libros tres, iocunda

varietate compositos, & ad imitationem
 librorum Martiani Capellæ De nuptiis
 Philologiæ & Mercurij cœinnatos, quos
 Epithalamium De nuptiis Christi & Ec-
 clesiæ attitulauit. Eorum initium est:
 Cum maiorum studia &c. Claruisse ve-
 rò ait sub Henrico III. anno Domini
 1070. Meus Codex ms. Latina Willera-
 mi Carmina non habet. In fronte tantum
 libri hæc recentiore manu scripta repe-
 rio: Incipit Præfatio Willerammi (ita enim
 eum nominat) Babinbergensis Schola-
 stici, Fuldenfis monachi in Cantica Can-
 tiorum: *Cum maiorum studia intueor qui-
 bus in diuina pagina mediocriter floruerunt, co-
 gor huius temporis feces deslere, cum iam fere
 omne literale defecit studium, solumq; auari-
 tie, inuidiæ & cōtentionis remūsit exercitium.
 Nam &c.* Adiuncta sunt etiam hæc è Wil-
 lerammi ecphrasi quam carmine scripsit.

VOX SYNAGOGÆ.

*Quem sitio votis nunc oscula porrigat oris,
 Quem mihi venturum promiserunt organa
 Vatum*

*Nunc etiam perse præsens dignetur adesse,
 Oscula præbendo, sua dulcia verba loquendo.
 Kbera nanque tui præcellunt pocula vini*

Suauiter

suauiter vngentis flagrantia sat preciosis,
 Mitificans veterem tua lenis gratia Legem.
 Gratus iustificat quos Lex punire iubebat,
 Hosq. tuis donis dum spiritualiter vngis,
 Reddunt pracharam post turpia crimina fa-
 mam.

Sponse tuum nomen olei prädulce liquamen
 Quod se dilatat dum largo pectore manat.
 Gratia non stillat, sed & ipsa voce redundat,
 Christicola dicti nam sunt de nomine Christi.
 Inde places teneris tu dulcis sponse puellis.
 Scilicet una salus in te sanctis animabus
 Quas renouat lauacrū, vestit stola iusticiarum.

Quorum carminum tamen si exigua sit
 (prout illius ætatis ἀφελεια ferebat) elegan-
 tia atque concinnitas, non exiguum ta-
 men vsum habere possunt ad Cantici
 ipsius & Teutonicæ ecphraseos sensum
 plenius penitusque percipiendum. Ego
 itaque cū nudam hanc Teutonicæ in
 Canticū Canticorum ecphraseos editio-
 nem iamdudum in animo habuissem: ta-
 men cū Latinam Willerammi exposi-
 tionem mihi deesse viderem, eamq. apud
 virum quendam doctum mihiq. ami-
 cissimum exstare intelligerem, qui ea con-
 iunctim in publicum edere constituisset,
 iisque

iisque insuper adiicere suas in Teutonicam Ecphrasin observationes ac Notas, quibus linguam illam illustravit, quas iam paratas mihi ostēdit CL.V. Paulus G.F.P.N. Merula Hist. Prof. collega & amicus meus, libens ei cessi, & à mei codicis Teutonici editione destiti, nihil addubitans, quin quae ille est variarum linguarum cognitione & iudicij acrimonia præditus, quàm optimè *φιλολόγων*, suis laboribus & commentationibus sit consulturus. Ego interea, initium tantum Teutonicæ illius ecphraseos quæ apud me exstat nunc temporis adiiciam, ut illius gustum aliquem studiosus Lector percipiat, dum se & Harmoniæ meæ Euangelicæ, & Cantici huius plena, hoc est, Latino-Teutonice editione explere possit.

VOX ECCLESIAE OPTANTIS

CHRISTI ADVENTVM.

Osculetur me osculo oris sui.

CHVSSER mih mit dem chusse siner mundes. Dico gebiet er mir sine chunft per prophetas, nu chomer selbo unde chusse mih mit icro souze sine Euangelij.

Quia

Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis; & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.

Wanda bezzet sint dine spunne demo wine. Si stinchint mit ten bezzisten salbon. Diu suozzi dinero gnade ist bezzera, denne diu sarphi dero legis. also iz chit: Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Diu selba gnada ist gemischer mit mislichen gebon des heiligen geistes. mit den du machost, ex peccatoribus iustos, ex damnandis remunerandos,

Oleum effusum nomen tuum.

Din namo ist vzgegozzenez ole.

Din namo ist witenno gebreittet: Wande vnde dir Christo, heissen wir Christiani.

ANNOTATIO MARGINALIS.

O sponse, quod olim non erat, quia notus in Iudæa Deus tantum olim. Dum enim clausum manet, minus redolet; effusum vero plurimum. Ira & nomen Christi per effusionem huius vnguenti, id est, gratiam Spiritus sancti quam effudisti in eis abunde.

Habeo etiam eadem lingua Rythmum vetustissimum, De vita S. Annonis Colonien-

Coloniensis Archiepiscopi, cuius initium
tibi etiam Benigne Lector, communica-
bo. Neq. enim dubito quin etiam eius le-
ctio, tametsi recentior esse videtur illâ quâ
Cantica Canticorum est conscriptû, ma-
gnâ tibi & voluptati, & ad locupletandam
vernaculam nostram linguam vtilitati sit
futura.

I N D E R Werilde aneginne du licht war
unde stinma.

Du diu vrowe godis hant, diu spechin werch
geschuph so manigualt.

Du deiti god sini werch al in zuei, dis werch
ist daz eine deit.

Daz ander ist geistin, dann mir list man daz
zua werlte sin

Du eine da wir inne birin, diu ander ist
geistin.

Du gemoege der wise godes list
Vanden zuein ein werch, daz der men-
sch ist;

Der beide ist, corpus vnte geist,
Dannin ist her na dim engele aller meist.

Alle geschafte ist in dem mennischen,
So iz sagit daz Euangelium.

Wir sulin uncir dritte werelde celin,
So wir daz diu eriechen horin redin.

Eden

Edem selben erin ward gescaphin
 Adam hauiter sich behaltin.
 Du sich Lucifer duze vbile geuieng
 vut Adam din Godes wort vbirgieng.
 Du balch sigis got destimer, daz her andere
 sini werch sach rechte gen.
 Den manen vnten sunnen,
 die gebin irelich mit dunnen;
 Die sterrin bihaltent ire vart,
 si geberent vrost vnte hize so starc
 Daz fuir hant vfuert sinin zug,
 dunner vnte wint irin vlug,
 Die wolken dragint den regin guz.
 nider wendint wasser irim vluz:
 Mit blummen cierint sich diu lant,
 mit loube dekket sich der walt.
 Daz wilt hant den sinen ganc,
 scone ist der vugelsanc.
 Ein iuuelich ding din é noch hant
 di emi got van erist virgab.
 Ne were die zuei geschephte
 die her geschuph die bezziste.
 Die virherten sic in din dobeheit
 dannin hakin sic diu leicht.
 Vnt ist wi der vrient virspun den man
 zi scalke wolter vn hawin
 So vurtter cir hellin, die vurf werlt alle.

Vnze got gesante sinin sin, der irlöste vns
von den sunden.

Ce ofere wart her vur vns bracht
de mi dode nam her sinin macht.

Ce hellin vur her ane sunden,
her herite si mit geweld.

Der duuel virlos den sinin gewalt,
wie wurdin al in vrie gesalt.

In der doufe wurde wir Christo man
den heerrin fulin wir minnan.

Vp huf Christ sinis crucis warin,
die zueilf bodin hiz herin diu lant varin.

Vane himel gaf her vns die cracht,
daz si vbermanden diu heidenfchapht. &c.

Exhinc declarat quibus regnis atque
prouinciis singulr Apostoli Christi Euan-
gelium annunciarint. atque ita tandem
ad Annonem descendit, cuius vitam ele-
ganter describit.

Habes, benigne lector, Specimen non
vnum vnus eiusdemque lingue Teutonice
veteris. E qua quamplurima significantis-
sima vocabula locupletanda ornandaque
patrie nostra, hoc est, Teutonice lingua de-
promi possunt. E quibus in gratiam Philo-

τὸ τὸν αὐτὸν (neq. enim hac scribo exteris ho-
minibus, qui prae vernacula sua, siue potius
Notho Latina lingua reliquas quās Bar-
baras indigētāt, superciliosè contemnunt,
& magnificis speciosisq. titulis Glossaria,
siue Thesauros De lingua sua diuitius con-
scribunt, cū Diuitias ne nominare qui-
dem possint; nisi mutuato à Teutonibus
vocabulo) paucula quaedam è multis ad-
scribam.

VOCABVLA ALIQVOT

Veteris Linguae

TEVTONICÆ.

Ambacht,	ἄμπαχτ	Seruus.
Barn,	ἄρνα	Filius.
Burch,	ἄρτ	Ciuitas.
Cuuit,	ἄρτ	Grex.
Drou,	ἄρτ	Comminatio.
Drut,	ἄρτ	Dilectus.
Gebeizan,	ἄρτ	Pollicitatio.
Geili,	ἄρτ	Lasciuia, proteruia,
Gilumfida,	ἄρτ	Oportunitas.
Gomman,	ἄρτ	Vir, Maritus.

e

Graue

<i>Graue,</i>	<i>Præses.</i>
<i>Haluin,</i>	<i>Summitates montium, vnde fortè, Alpes.</i>
<i>Heilhastono,</i>	<i>Sacerdotes,</i>
<i>Holdin.</i>	<i>Adiutores,</i>
<i>Imalentage,</i>	<i>Die festo.</i>
<i>Iemer,</i>	<i>Semper.</i>
<i>Labal,</i>	<i>Peluis.</i>
<i>Labban,</i>	<i>Pallium.</i>
<i>Lichen;</i>	<i>Placere.</i>
<i>Lidin,</i>	<i>Sicera.</i>
<i>Loccha,</i>	<i>Cincinnati.</i>
<i>Magin,</i>	<i>Cognata.</i>
<i>Man,</i>	<i>Homo.</i>
<i>Mihhil,</i>	<i>Magnus.</i>
<i>Misilsucht,</i>	<i>Lepra.</i>
<i>Moina,</i>	<i>Nèquaquam.</i>
<i>Quena,</i>	<i>Vxor.</i>
<i>Reue,</i>	<i>Vterus.</i>
<i>Spunken,</i>	<i>Vbera.</i>
<i>Saban,</i>	<i>Linteum.</i>
<i>Sachs,</i>	<i>Gladius longus.</i>
<i>San,</i>	<i>Cito.</i>
<i>Scaffanera,</i>	<i>Prægnans.</i>
<i>Sige,</i>	<i>Victoria.</i>
<i>Samir,</i>	<i>Tanquam.</i>
<i>Thiornen,</i>	<i>Virgo.</i>

hū,
 nberenti,
 ngireh,
 rebehelin schelte,
 Wamba,
 Winister,
 Kzaz,
 In zesa,
 Zitenmeisteron.
 Zuibar.

Ancilla.
 Sterilis.
 Tumultus.
 Petulās accusatio.
 Venter.
 Sinister.
 Sed.
 à dextris.
 Magistratus.
 Amphora.

De quibus aliisque id genus quamplurimis vocabulis, alius erit commodior ex professo differendi locus.

EXCERPTA EX HIST.
 NITHARDI,
 LIBRO TERTIO.

LIBET hic Coronidis loco adponere nonnulla ex Nithardi Angilberti filij Karoli Magni Imperat. ex Bertha filia nepotis, historia, De dissensionibus filiorum Ludouici Pij, quam c. l. v. P. Pithæus i. c. in Annalibus & Historiis Francorum ab An. Christi DCC-

VIII. ad ann. DCCCCXC, publici iuris fecit. In qua quidem Nithardi historia exstat Fusiurandum à Carolo & Ludouico præstitum, alterum Romana, alterum Teudisca lingua conscriptum, quæ non inutilia nec iniucunda cognitui studiosis linguarum fore iudicauit. Verba Nithardi ita se habent:

Cumque Karolus quædam Romana linguâ perorasset, Ludouicus, quoniam maior natu erat, prior hæc se seruaturum testatus est:

Proden amur & pro Xpian pablo & nostrum commun saluament dist de en auant in quades sanir & podir me dunat, si saluarei eo cimeon fradre Karlo & in adiudha & in cada huna cosa si cum om per dreit son fradra saluar dist ino quid il mi altre si fazet & aludher nul plaic nunquam prindrai qui meo uol est meon fradre Karle in damno sit.

Quod cum Ludouicus expleisset, Karolus Teudisca lingua sic hæc eadem uerba est testatus:

In Godes minna induithes Xpannes folche ind enser bedhero gealtnisi son thesemo d

ge * frammoresso fram * so mir Got ge-
 uiz ei indi madh furgibit so bald ihtis an-
 minas bruber scal inti vtha zermigso ma-
 duo indimit luherem in nothe in mit hing nege
 gango themimam vuillon * imo ce scadhen
 vuerhen.

Sacramentum autem quod vtrorum-
 que populus quisque propria lingua testa-
 tus est, Romana lingua sic habet.

Si Lodhuigs sacrament que son fradre
 Karlo iurat conseruat, & Karlus meos sendra
 de suo part n los tanit, si io returnar non
 lint pois ne io ne neuiscui eo returnarint pois
 in nulla aiudha contra Lodhuwig nunliuer.

Teudisca autem lingua:

Oba Karl then eid then er sinenobruodher
 Ludhuwige gezuor geleistit, indi Luduwig
 min herro then er imo gesuor forbriehhit, ob ih
 ina nes aruendenne mag, noh ih, noh the-
 ro, noh hein thenihes iruenden mag wider
 Karle imo ce follus tine wirdhit.

S P E C I M E N

Veteris Linguae

SAXONICÆ

*qua Angli ante annos mille
vsi fuerunt.*

NON abs re mihi facturus sum visus, si ad Gothicæ & Teutonicæ linguæ, veteris etiam Saxonice Specimen aliquod adiicerem. Cuius quidem linguæ, quæ & characteribus nonnullis à nostrate & Latina differt, quamplurima præclaræ vetustatis monimenta manuscripta in Archiis & Bibliothecis Angliæ exstare audio. E quibus hoc quod ad manus meas peruenit, dignissimum iudicavi, quod à situ interituque vindicaretur. Est verò id, Epistola Ælfredi regis Angliæ, scripta ad Wulstigeum Episcopum, in qua declarat se Pastorale Gregorij Papæ Romani, inter alia varia ac multiplicia regni sui negocia, è Latina lingua in Anglicam transtulisse, & ad vnamquamque Episcopi sedem in regno vnum exemplar transmississe. Quæ quidem Epistola exstat
ad

ad calcem Historiæ quam Ioannes Asser-
 rus antistes Shyreburnensis, qui illi à sacris
 quondam fuit, de Regis huius rebus gestis
 conscripsit. De quo in historia Eliensi lib.
 2. ita scriptum esse testatur: *Aluredus acer-*
gimi ingenij princeps, per Grimbaldum &
Ioannem doctissimos monachos tantum instru-
ctus est, ut in breui librorum omnium noti-
tiam habuerit, totumque nouum & vetus Te-
stamentum in eulogiam Anglica gentis trans-
mutauerit. Regem certè pacis belliq̃ue ar-
 tibus florentissimum, & progagandæ re-
 ligionis Christianæ studiosissimum fuisse,
 ex ipsius historia, & Epitaphio ei adiecto
 constat. quod quidem hoc loco adicere
 libuit, authore, ni fallor, Henrico Hun-
 tingdon.

Nobilitas innata tibi probitatis honorem
Armipotens Aelfrede dedit, probitasq̃ la-
borem;

Perpetuumq̃ labor nomen: cui mista dolori
Gaudia semper erant, spes semper mista ti-
mori.

Si modo victor eras, ad crastina bella pauebas:
Si modo victus eras, & crastina bella parabas.
Cui vestes sudore iugi, cui sica cruore (runt.
Tincta iugi, quantum sit onus regnare proba-

*Non fuit immeriti quisquā per climata mundi
Cui tot in adversis val respirare liceret:*

*Nec tamen aut ferro contritus ponere regnum,
Aut gladio posuit vitæ finisse labores,*

Iam post transactos vitæ regniq; dolores,

Christus ei sit vera quies, sceptrumq; perenne.

Mortuus est anno Domini 900. postquam regnasset annos 29. & dimidium.

Hanc verò Ælfredi historiam Dayus typographus literis Saxonice excudit in quibus paucula aliquot (nimirū f. g. r. s. t. z. & abbreviationes nonnullæ) à Latinis discrepant; Epistola vero Ælfredi interlinearem habebat interpretationem Anglica lingua quæ hodie est in usu conscriptam. quam ego, simulque illius Latinam versionem adiiciendam curavi, ut studiosus Lector Saxonice veterem cum Anglica & nostrate Teutonice lingua conferre possit.

This

This is the Preface how S. Gre-
 This is seo forespræc hu S. Gre-
 gorie this booke made, which
 gorius thas boc gedihte the
 men the Pastoral doe call.
 man Pastoralem nemnath.

*A*fred King wysheth greetynge
ÆLFRED Kyning hateth gretung
 to Wulfstige Bishop his worthy lo-
 Wulfstige Bisceop his worthum lu-
 & friendly, & thee to know I wyll,
 lice and freondlice; and the cythan hate,
 that to me it comth very often in mynde, wath maner
 that me cō swithe oft on gemynd; hwylce
 of ussem long since were throughout the English nation, both
 witan geo wæron geond Angelcyn; ægther
 of the spirituall degree as of the temporallie,
 ge godcundra hada ge woruldcundra;
 & how happy the times then were amongst all the
 and huge sæliglica tida tha wæron geond
 English nation, & how the kinges which than
 Anglecyn; and hu tha cyningas the thone
 the government had of the people, God &
 anweald hæfdon thæs folces; Gode and
 his will written they obeyed, & how
 his æryndwritum hyrsumodon; and hu
 they both in theyr peace & in their expeditiō of war,
 hi ægther ge heora sybbe ge heora sydo;
 & in their governing within borde or at home
 and ge heora anweald innan borde geche-
 ulde, & also wwithout their noblenes did spread, &
 aldōn; and eac vt hira ethel rymdon; and
 c s hu

have they then sped, aswell in
 hu him tha speow; ægther gemid wige
 as in wisdome. And also the divine
 gemid wisdome. And eac tha godcundan
 orders how earnest they were aswell about
 hadas hu georne hi wæron ægther geym-
 preaching, and about learning, & about
 be lara; geymbe leornunga; and ymbe
 all the services that they to God should
 calle tha theowdomas the hi gode sceol-
 do. And how men out abroad wisdome
 don; and hu man ut on borde wisdome
 & doctrine lathre in this land sought, & how we
 and lare hider on land sohte; and hu we
 the same now must abroad get, if we them ha-
 hi nu sceoldon ut begitan; gif we hi ha-
 ve shall So cleane it mis fal-
 ban sceoldo. Swa clæne heo wæs othfca-
 len amongst the english nation, that very few were
 len on Angelcynne; that swithe feawa wæ-
 re on this side Humber which their ser-
 ron be heonan Humber the hira thenun-
 ce could understand in English, or
 ge cuthon vnderstandan on Englisc; oth-
 er's furthermore an epistle from latin
 the furthor an ærendgewryt of ledene
 into English to declare, & I wene that not
 on Englisc areccan; and ic wene that naht
 many beyond Humber were not
 monige begeondan Humber næron.
 So few of them were, that I also
 Swa feawa heora wæron; that ic furthor
 one onely may not remember by
 anne ænlepne ne mæg gethencan besu-
 than

high Thamise when as I to reigne undertoke.
 than Thamise tha tha ic to rice feng.
 God almighty he thanked, that we now
 Gode ælmightigum sy thanc; that we nu
 ny in shall have a teacher. Ther-
 enigne an steal habbath lareowa. For-
 fore I thee bid, that thou do as I beleue
 tha ic the beode; that thou do swa ic gelyfe
 that thou wilt, that thou with these wordis
 that thou wylle; that thou the thiſſa woruld-
 things to them pourest us, as thou ofineſt
 things to tham geæmtige; swa thou oftoft
 mayest, that thou that wisdom which to thee
 mage; that thou thone wisdom the the
 God geueſt where ſoever thou to them beſtoſt
 God ſealde thær thær thou hine beſaſtan
 may thou beſtoſt. Think what maner of puniſhment to us then
 mage beſaſt, gethenc hwilce witu vs tha
 ſhallcomen for this world, when as we
 becomen for thiſſe woruld; tha tha we
 it neyther our ſelues haue loued, ne
 hit na hwæther ne ſelfe ne luſedon; ne
 alſo to other men; aue leſtat The
 eac oðarum mannum ne lyſdon. Thone
 names only we haue loued, that we chriſtians
 naman anne we luſdon; that we criſtenc
 were, & very few the duties.
 waron; and ſwithe ſcawa tha theawas.
 When I this all do mynde, then beſought
 Tha ic this eal ge munde; tha gemunde
 I alſo how I ſaw before ſuch ſhame as it all
 ic eac hu ic geſeah ær tham the hit eal
 ſpoiled was & burned, how ſhe
 forhergod ware and forbarned; hu tha
 circan

churches throughout all the english nation stode with orna-
 circan geond eal Angelcyn stodon math-
 ments & bookes filled, & also with a great mul-
 ma and boca gefylled; and eac micel ma-
 tituda of gods seruantes, & then very litte
 niu godes theawa; and tha swithe lytle
 fruite of their bookes wist they, bicause that they
 feorme thara boca wiston; fortham the hi
 of the no thyng understand might, bi-
 hira nan thing ongitan ne mihton; for-
 cause that they were not in their own countrey language
 tham the hi næron on hira agenge theode
 wvritten. Euen so they sayd our elders
 awritene. Swilce hi cwædon ure yldran
 the which these places before helde, they loved
 tha the thas stowa ær heoldon; hi lufedon
 wvifdome & through the same they gate
 wvifdome and thurh thone hi begeton
 weale & to us left it. Here a man may yet
 welan and vs læfdon. Her mon mæg gyt
 see theyr swathe, but we them cannot
 gefeon hira swæth; ac we him ne cunnon
 after enquire, because we have
 æfter spyrgan; fortham we habbað
 both let go asuwell wveth as also
 ægther forlæton ge thone wela gethone
 wvifdome, for that then we wvouldnot so the
 wvifdom; for tham the we noldon to tham
 wvieu with our mynde soups. VVhen I then
 spore mid ure mode on lutan. Tha ic tha
 this all mynded, then wvondred I gva-
 this eall gemunde; tha wundrode ic swi-
 sly at their godly wvifemen which long ago were
 the thara godera witenas the geo wæron
 geond

throughout the english nation, & those booke fully
 second Angelcyn; and tha bec be fullan
 learned had, that of then then
 calle geleornod hæfdō; that hira tha nan-
 as part they would not into their own country speech
 ne dæl noldon on hira agenge theode
 wendan; ac ic tha sona eft me sylfum
 answered, & sayde they weened not that
 andwyrd; and cwæth hine wendon that
 men should so retchloffe beco-
 efre men sceoldon swa receleafe wur-
 me, & this learning so decay. Therefore
 dan; and seolar swa othfeallan: Forthære
 willingly they it let alone; & would
 wilnunge hi hit forleton; and woldon
 that heave the more wisdom in this land would be,
 that her the mara wisdom on lāde wære;
 as we more languages they understode. Then re-
 thi we ma getheoda cuthon. Tha ge-
 membred I have the law was first in the Hebrew
 monde ic hu seo æ was æryst on Ebreisc
 speech found, & after that the Greeces had
 getheode fundon; and eft tha Grecas ge-
 learned it; then turned they it into their
 leornodon; tha wendon hi hit on hira
 own speech wholly; & also all other
 agenge theode calle; and eac calle othra
 booke, & again the latine people as soone as after
 bec; and eft ledenware swa some siðthan
 they it had learned, they translated it wholly
 hi hic geleornodon; hi wendon calle
 through wise interpreters, into their own
 thurh wise wealhstodas on heora agenge
 theode

language, & the all other christen people
 theode; and eac alle othra cristene theoda
 some part theof into theyr euene tonge
 sumne dæl hira on hira agenge theode
 haue turned. Therefore me thinkn better if
 wendon. For thi me thingh betere gif
 you so thinke, that we also some bookn
 geow swa thincth, that we eac sume bec
 which demed most needf-ll be for all
 tha themed be thyrfysta syn callum
 man to understand, that we then into that
 mannū to witanne; that we tha on that
 language turne that we all know
 getheode wendon the we calle gecnawan
 may, & bring to passe, as we very easily
 mægen; and gedon swa we swithe eathe
 may with gods helpe, if we than
 imagon mid godes fultume; gif we tha
 quietes haue, that all the youth
 stylness habbath, that call seo geogudth
 that now is in the engle nation of freeborne men,
 the nu is on Angelcynne freora manna,
 such as that wealsh haue, that they them
 thara the tha speda hæbben; that hi tham
 maintayne may be to learning commit-
 befeolan mægen syn to leornunga othfæ-
 ted, that while that they none other occupation
 ste; tha hwile the hi nanre otherre note
 can, untill first that they will come
 nemægen; oth fyrst the hi wel cunnen
 engle writung to read. Let teach men after-
 englisc gewrit arædan. Laremon sitli-
 uard further in latin speech, those that
 than furthor on leden getheode; tha the
 man

further thesch uill, & to higher
 man furthor læran wylle; and to herran
 these do uill. *VVhen I mynde how this*
 made don wylle. Tha ic gemunde hu seo
burnyng of the latine tonge before this fallen
 lar leden getheodes æt thysum afeallen
was throughout the english nation, & though many
 wæs geond Angelcyn; and theah manega
could skil the english writing to read. Then be-
 cuthon Englisc gewrit arædan. Tha on
gan I amongst other diuers &
 gan ic gemong othrum mislicum and
manifold busineses of this kingdome,
 monigfealdum bisgum thisses kynesices;
this booke to wynde into english that is na-
 tha boc wendan on englisc the is genem-
med in latin Pastoralis, & in english
 ned on leden Pastoralis; and on englisc
we heardmans booke, sometime word by worde,
 Hirde boc; hwilam word be worde;
sometime understanding for understanding, euen as I shew
 hwilum angit of andgite; swa swa ic hi
had learned at Plegmund myne Arch-
 geleornode æt Plegmunde minum Ærce-
bishop, & at Assere my Bishop,
 biscope; and æt Assere mainon Biscope;
& at Grimbolde my masse priest,
 and æt Grimbolde minū mæsse preoste;
& at Iohn my masse priest.
 and æt Iohanne minum mæsse preost.
After that I of thē than learned had so
 Siththam ic hi tha geleornod hæfde swa
as I then understode how I to thē most understandingly
 swa ic hi forstod swa ic hi andgitlicost
 areccan

reach might, I them into english turned,
 areccan meahre; ic hi on englisc awende
 & to eche bishop sea in my kingdom
 and to ælcum bisecep stole on minum rice
 vryll one sende, & upon eche one them
 wylle and on sendan; and on ælcere bisep
 is a stile that is of fifty markes, &
 an æstel se bih on fiftigum mancessa; and
 I bid in gods name that man
 ic bebecode on godes naman that man
 that stole from these bookes take not, nor the
 thone æstel fram there bec ne do; ne the
 bookes from the saxe, mynstre, unknown how long
 bec fram than mynstre; vneuth hu lange
 there so learned bishops be. So as
 that swa gelerede bisecpas syn. Swa swa
 now god be thanked, every where there are. Therefore
 nu gode thanc wel thwar findon. For that
 I would that they alwayes at their places
 ic wolde that hi calne weg at there stowe
 were, except the bishop them with him
 weren; buton se bisecop hi mid him
 have will, or els they to some place sende
 babban wylle; oththe heo hwar to lene
 be, until that some other he writen out.
 fy; oththe hwa othre bi write.

Hæc est Prefatio ostendens quemadmodum Papa Gregorius hunc librum fecit, quem homines Pastorale nuncupant.

ALFREDVS Rex optat salutem Wulfligeo episcopo dignissimo beneuolè & amanter. Et te scire volo quòd mihi sæpenumero in mentem venit, quales sapientes diu abhinc extiterunt in Anglica gente, tam de spiritali gradu, quàm de temporali, quamque fœlicitia tum tempora fuerunt inter omnes Angliæ populos, quemadmodumque reges qui tunc gubernationem habebant plebis, Deo & eius voluntati scriptæ obsecundarint, utque in sua pace, & bellicis suis expeditionibus, atque regimine domestico, domi se semper tutati fuerint, atque etiam foris nobilitatem suam dilatauerint, quomodoque tunc temporis tam sapientia quàm prudentia floruerint. Præterea de gradu spiritali hominis, quàm diligentes fuerint tam docendo, quàm discendo, omnibusque officiis exequendis quæ Deo præstare debebant. Insuper
f quem-

quemadmodum extranei sapientiam & doctrinam hîc in hac nostra terra quondam quæsierint: nôsque iam (versa vice) peregrinari oportet ad eam adipiscendam: adeò funditus concidit apud gentem Anglicanam, vt paucissimi fuerint cis Humbrum qui vel præces suas communes, in sermone Anglico intelligere poterant, vel scriptum aliquod è Latino in Anglicum transferre. Tam sanè pauci fuerunt, vt ne vnum quidem recordari possim ex australi parte Thamesis, tùm cùm ego regnare occæperam. Gratia Deo omnipotenti sint quòd nunc tandem aliqui in fede sint qui docere queunt. Quamobrem te iubeo vt facias (quemadmodum te facturum credo) nimirum vt tu qui mundana hæc illis profundis quàm potes sæpe, eam sapientiam quàm tibi Deus largitus est, illis vbicunque poteris vicissim impertias. Cogita quales pœnæ super nos tandem venturæ sunt propter hunc mundum, cùm neque nosmetipsi sapientiam adamauerimus, neque eam aliis reliquerimus. Nomina tantùm diligimus, quia Christiani nuncupamur, paucissimi verò officiis Christianorû defungimur.

gimur. Hæc omnia quoties in memoriam
 reuoco ; subit etiam cogitatio ; quemad-
 modum cuncta hîc in Anglia viderim,
 priusquam deleta fuissent omnia & incen-
 sa ; vtpote templa per omnem Anglica-
 nam gentem steterint ornamentis & li-
 bris instructa, magnaque insuper multitu-
 dine seruorum Dei repleta. Quamuis cer-
 tè fructum perexiguum ex libris suis per-
 ceperint, quandoquidem intelligere illos
 nequibât, eo quòd patrio sermone neuti-
 quam conscriberentur. Qui quidem hac
 oratione vsi sunt, Maiores nostri qui hæc
 quondam loca obtinuerunt, sapientiam
 adamauerunt, & per illam opes sibi con-
 flarunt, nobisque reliquerunt: Quorum
 sapientiæ impressam nos veluti orbitam
 vidimus, sed eam adipisci non potuimus,
 Nam & opes & sapientiam planè perdid-
 imus, quoniam ingenij neruos omnes ad
 eius contemplationem contendere nolui-
 mus. Cùm igitur hæc omnia cogitatione
 complecterer, magnopere admirabar præ-
 claros illos sapientes qui diu ab hinc per
 vniuersam gentem Anglicanam florue-
 runt, atque illos libros penitus omnes per-
 didicerant, quamobrem noluerunt ho-

rum partem aliquam in patrium sermonem transferre. Veruntamen protinus mihi met ipsi respondebā, videlicet, quòd maiores illi nostri neutiquā opinati sunt, homines vnquam adeò. socordes futuros, aut rem literariam in tantum vnquam prolapsuram: ideoque consultò id omis-
 sisse, existimantes eò vberiore hac in terra sapientiam futuram, quòd plures à nostris linguæ pernoscerentur. Tum verò venit mihi in mentem legem Dei primum in Hebræo sermone fuisse inuentam, atque postea Græcos cùm eandem didicissent, eam vniuersam, & alios insuper omnes libros, in suam linguam vertisse, nec non Latinos etiam, quamprimum ipsi eam intelligentia comprehendissent, per prudentes interpretes suo sermone eandem expressisse: eodemque modo omnem vndiq. Christianam plebem partem eius aliquam in linguam domesticam transtulisse. Quapropter optimum cenfeo, (si tu quoque sic existimas) vt nos libros aliquos quos maximè necessarios arbitrabimur, qui ab omnibus intelligantur, eosdem in linguam quam omnes intelligunt conuertamus: efficiamusque (quod
 certe

certè ope diuina perfacilè poterimus si pace perfruamur) vt omnis iuuentus quæ nunc est gentis Anglicæ (eorum præsertim hominum qui liberi nati sunt , opeſque habent quibus eos ad id alere poſſunt) literis addiſcendis addicatur : vtque prius artem nullam imbibant , quàm Anglica poterint ſcripta perlegere . Poſtea autem homines in Latinis literis eos inſtituant quos volunt ampliùs erudire , atque ad altioreſ gradum prouehere . Cùm itaque mecum conſiderabam , quomodo iſthæc doctrina ſermonis Latini , per omnem gentem Anglicanam antehac obſoleuiſſet , (quamuis plurimi potuiſſent Anglica ſcripta legere) tum inter alia varia ac multiplicia negotia huius regni , cœpi librum hunc vertere in ſermonem Anglicanum : (qui Latinè Paſtoralis nuncupatur , Anglicè verò *the Heardmans booke*) aliquando verbum de verbo exprimens , interdum autem ſenſum ex ſenſu , ſicuti egomet ea didiceram à Pleimundo Archiep. meo , & Aſſero antiſtite meo , necnon Grimbaldo , & Iohanne mihi à ſacris . A quibus poſteaquam librum ita didiciſſem , vt penitus perciperem quemadmodum facilli-

me ad eius intelligentiam peruenire pos-
sem, in Anglicum sermonem eum con-
uerſi, & ad vnamquamque episcopi ſe-
dem in regno vnum miſi, ſuperque ſin-
gulos libros ſtilum, qui eſt, quinquaginta
mancuſſa. Et ego præcipio in Dei nomi-
ne ne quis de libris hunc ſtilum tollat, ne-
que librum de templo, incertum cum ſit,
quàm diu futuri ſunt, tales eruditi Præſu-
les, quales nunc (honor Deo) vbique
ſunt. Quapropter volo vt libri ſuis ſem-
per in locis remaneant, niſi illos Pontifex
habere voluerit, aut commodatos alicui
dederit, donec alij ex illis deſcribantur.

S P E C I M E N

Linguae Persicae.

DABO etiam Persicae linguae duas pagellas. Aliquam enim eius esse cum Teutonica affinitatem vel ex eo constat, quod multa vocabula utrique linguae inter se sunt communia. E quibus depromam nonnulla quae CL.V. Franciscus Raphelengius Hebraicae linguae Professor, & multarum aliarum exoticarum linguarum peritissimus, ex R. Sandiae Pentateucho quadrilingui, in quo etiam est Persica interpretatio, collegit, mihiq; communicavit:

Band,	Vinculum.	Mus,	Mus.
Berader,	Frater.	Must,	Multum.
Begryst,	Fleuit.	Murd,	Mortuus est.
Casti,	Cista.	Nau,	Nouus.
Choda,	Deus.	Nam,	Nomen.
Dandan,	Dens.	Phedar,	Pater.
Dochtar,	Filia.	Quepha,	Cervix.
Drog,	Mendacium.	Ses,	Sex.
Gryst,	Tenuit.	Star,	Stella.
Lab,	Labium.	Ta,	Vsque ad
Madar,	Mater.	Tu,	Tu.

Adscribam & initium Geneseos ex Persica interpretatione, prout in illo Quadrilingui Pentateucho Hebraicis characteribus erat conscriptum, ut Studiosi linguarum etiam huius guttum aliquem percipiant.

GENESES CAP. I.

In principio creauit Deus celum & ter.
Dar ayal asrid choda mar an asrian, venar an-
ram.

zeninu

Et terra erat inanis & vacua Et tenebrae super faciem
Veauzemiu bud thohi vbevan; Vetarici abar rui
 abyssi. Et spiritus Dei incubans erat super faciem aquarum.
tehom vbadi chodai vezida scheva abar rui anab.

Et dixit Deus Fiat lux Et facta est lux.
Vegist choda, Baschad roschnei: Vebud roschnai.
 Et vidit Deus lucem quod esset bona Et

Vebedid choda mar an roschnai ceh nego; Ve-
 diuisionem fecit Deus inter lucem & inter
guida card choda meian an roschnai vmeian an
 tenebras.

tarici.

Et appellauit Deus lucem diem & tenebras vocauit
Vbecand choda beroschnai roz, vebetarici cand
 noctem. Et facta est vespere & factum est mane Dies vnus.
schab. Vebud eivar, vebud bamdad roz iakeh.

Et dixit Deus. Fiat expansio in medio aquarum
Vegost choda, Baschad farden dar meian anab,
 & sit diuisionem faciens inter aquas & aquas.
vebaschad guda cuna meian ab beab.

Et fecit Deus expansionem & diuisionem fecit
Vbecand choda mar an fardah: veguda card
 inter aquas quae subter expansionem & inter aquas
meian anab antse az ferad befardah, vmeian anab
 quae supra expansionem & factum est ita.
antse az bala befardah. vbud hamtsenin.

Et appellauit Deus expansionem caelum & facta est vespere
Vbecand chodai befardah asman, vbud ci-
 pera & factum est mane Dies secundus.
par vbud bamdad roz daiomi, &c.

PARE-R.

P A R E R G O N,

S I V E

SPECIMEN CANTABRICÆ,

Hoc est,

Veteris Vasconum lingua.

SPECIMEN hoc Cantabricæ linguæ
 P A R E R G O N inscripsi, quòd videli-
 cet ad præsens institutum quo de Gothi-
 ca & vetere Teutonica Saxonicaque lin-
 gua agimus, parum aut nihil pertineat; ut-
 pote nihil cum eis affinitatis habens. Li-
 buit tamen mihi id Corollarij loco adice-
 re, ut lingua paucis hætenus nota vel au-
 dita innotescat; & Studiosis linguarum di-
 gentius in eam inquirendi fructumque
 aliquem ex ea percipiendi materiem sup-
 peditem. Est autem Cantabrica lingua,
 quæ hodie Vizcayna siue Vasconica voca-
 tur. (Vizcayam enim olim Vasconiam di-
 ctam fuisse autumo) nunc verò vulgò
 Bazque, siue Bazcuence appellatur. Cu-
 ius vsus hodie est non in Vizcaya tantum,
 verumetiam in finitimis ei & circumia-
 centibus prouinciis, Alaba, Guipuzcoa,
 f s Nauarræ

90
Nauarræ etiam regno, & Bearnensi ditio-
ne. Quam quidem linguam plerique Ve-
terem Hispanicam fuisse arbitratur; quæ
cùm in aliis illius regni prouinciis, ob fre-
quentes diuersarum gentium irruptiones
& multorum in eis seculorum domina-
tionem, ita fuerit corrupta vt nihil ferè na-
tium retinuerit, eiectionis nimirum indigenis,
& coloniis eò deductis, Vizcayni eisquæ
finitimæ gentes linguam suam integram
conseruarunt, quod quidem inde factum
existimo, quòd gentes bellicosissimæ, &
regiones naturâ situquæ locorum muni-
tissimæ, vel ab exteris nationibus nun-
quam ita fuerint subactæ, vt indigenæ se-
des mutare fuerint coacti; vel quòd exter-
næ nationes gentis indomitæ ferociâ & lo-
corum asperitate deterritæ, diutius ibi
commorari noluerint. Mansit itaque hæc
Vasconum lingua in hunc vsque diem in-
tegra, tametsi ob multa cum vicinis Gal-
lis commercia, peregrina etiam multa il-
lius gentis vocabula in eam irrepsierint.
crediderim tamen eos, si linguam suam
excolere velint, perinde ac nos Belgæ, nul-
lus externæ linguæ adminiculo ad omnia
animi sensa propriè apteque explicanda
indigere.

indigere. Propriam verò ac nativam Vasc-
conum linguam cum multi ante annos
non multos crediderint, vel alioqui mali-
gnè sparserint, scribi non posse, (quasi ve-
ro lingua quæ pronūciari potest scribi ne-
queat) cō libentius Specimen hoc linguæ
Cantabricæ Philoglottis exhibui, simul-
que ut Illustrissimæ principis Ioannæ
D'Albret, Reginae Navarra, præclarum
omniumque Christianorum principum
imitatione dignissimum in propagando
& Evangelio studium elucescat; cuius auspi-
ciis authoritateque Nouum Iesu Christi
Testamentum Cantabrica lingua, inter-
pretare Ioanne de Ligarrague de Briscous
politissimis typis excusum est ab accura-
tissimo celeberrimoque typographo Pe-
tro Hautin, Rupellæ, Anno Domini
MDC. LXXI. E qua editione Orationem
Dominicam (ne te multis onerem) ad-
diciam, cum Indice vocabulorum aliquot
Cantabricorum quæ in meum vsum stu-
diosè iamdudum collegeram: è quibus
Studiose Lector velut ex vngue de tota
lingua iudicare possis.

ORA-

ORATIO DOMINICA

CANTABRICE.

GVRE aita ceruë tan aicena, Sanctifica
 bedi hire icena,
 Ethor bedi hire rehumà. Eguinbedi hire vo.
 rondatea ceruân becala lurrean-ere
 Gure eguneco oguia iguc egun.
 Eta quitta yetz ague gure corrac, nola gucre
 gure corduxey quittatzen baitrauegu.
 Eta ez gaitzala sar eraci tentationetan, baina
 deliura gaitzac gaich totic.

INDEX

Vocabulorum aliquot Cantabricorum.

A ITA,	Patet.
Ahardi,	Sus.
Aboa,	Os.
Aker,	Hircus.
Alaba,	Filia.
Alcandorea,	Intemula.
Amar,	Mater.
Anaya,	Frater.
Andrea,	Domina.
Araguia,	Caro.
Arguia,	Lux.
Ardoa,	Vinum.

Ardia,

Ardia,
 Arima,
 Arraya,
 Arrebuā,
 Arerze,
 Astoa,

B A C V S T,
 Baina,

Baldin,
 Bat.
 Begui,
 Belca,
 Bera?,
 Berria,
 Bertan,
 Bessoa,
 Bihar,
 Bihotza,
 Bildotza,
 Buruā,

C A H A G V I,
 çaldi,

çahar,
 Cergati,
 Ceruā,
 Chori,
 Cubac,
 Curia,

D E A B R V A C,
 Dohatsu,

E C E N,
 Echea,

Ouis.
 Anima.
 Piscis.
 Soror.
 Vitulus.
 Asinus.
 Video.
 Sed.
 Si.
 Nisi, Præterquam.
 Oculus.
 Nigrum.
 Merces.
 Nouum.
 Statim.
 Brachium.
 Cras.
 Cor.
 Agnus.
 Caput.
 Vinum.
 Equus.
 Senex.
 Quare.
 Cælum.
 Auis.
 Vtres.
 Album.
 Diabolus.
 Beati.
 Etenim.
 Domus.

Edatendot,

Edatendot,

Ederra,

Egun,

Eguzquia,

Emaztea,

Echiaz,

Eſcha,

Etche,

Eure,

Ezta,

GAITZERRAITECAC, Obtreſtationes.
Gatza, Sal.

Goicea,

Gorria,

Gorputza,

Gucia,

HAICE,
Halaiotz,

Handiric,

Haortchoa,

Haraguia,

Herioa,

Ili,

Ilebeth,

Hordià,

Hortza,

IAINCOA,

Ian,

Iauna,

Ibaya,

Içarra,

Icena,

Bibo.

Formosus.

Hodie.

Sol.

Mulier.

Digitus.

Manus.

Domus.

Tuus.

Non.

Obtreſtationes.
Sal.

Manè.

Rubrum.

Corpus.

Omnis.

Ventus.

Propterea.

Magnum.

Puer.

Caro.

Mors.

Tu.

Mensis.

Vini potor.

Dens.

Deus.

Comedere.

Dominus.

Flumen.

Stella.

Nomen.

Idia,
Itassoar,

LANDA,
Lonaca,

Lurra,

MAHATSAC,
Mibia,

NAVC,
Ni,

Nola,

Non,

ODEYA,
Odola,

Oguia,

Ohea,

Oinac,

Ora,

Orduan,

SABELCO,
Senarra,

VICITZEA,
Vncia,

Vra,

Vria,

Vrthé,

Bos.

Mare.

Ager.

Dormio.

Terra.

Vua.

Lingua.

Sumi.

Ego.

Quomodo.

Quia.

Nubes.

Sanguis.

Panis.

Lectus.

Pes.

Canis.

Tunc.

Venter.

Maritus.

Vita,

Naucula.

Aqua,

Villa,

Annus.

RATIO

RATIO NVMERANDI

APVD CANTABROS.

I.	Bat.
II.	Bi.
III.	Iřũ.
IIII.	Lau.
V.	Bost.
VI;	Sey.
VII;	caçpi.
VIII;	corci.
IX;	Vedraci.
X;	Amar.
XX;	Oguẽy.
XXX;	Oguẽy tamar.
XL;	Berroguey.
L;	Berroguey tamar.
LX;	Truroguey.
LXX;	Iruroguey tamar.
LXXX;	Lauroguey.
LXXXX;	Lauroguey tamar.
C;	Eun.

FINIS.

APPENDIX.

POTERAM quidem, Studiosè lector, hoc loco plurimarum etiam aliarum inter se diuersarum linguarum specimina adducere, quæ latissimè per vniuersum orbem terrarum diffusæ, apud potentissimas florentissimasq; nationes hodie sunt in usu; earum præcipuè quas Græci & Latini fastidiosè Barbaras vocant; ut Philoglotti ex mutua earum inter se collatione, quid quæque vel cum Gothica, vel Teutonica, vel aliouin ipse inter se affinitatis habeant incunde pariter utiliterque inuestigare possent. Ceterum cùm Francofurti editū sit anno 1592. ex typographico Ioannis Spiesij, SPECIMEN XL. diuersarum atque inter se differentium linguarum & dialectorum, à Ieronymo Megisero è diuersis authoribus collectarum; quibus oratio Dominica est expressa: supersedendum mihi huic operæ esse duxi. Adiiciam tantum eandem orationem Frisica lingua expressam, & ab eo omisam, ac præterea initium libri Geneseos Cimbrica siue Wallica, quæ vetus Britannica fuisse creditur, redditum. idemque Islandica lingua expressum. Plentorem enim harum duarum linguarum gustum qui capere voluerit, facile se explenerit lectione Bibliorum quæ Cimbrica

brica lingua excusa sunt Londini anno 1558, & quæ Islandica lingua edita sunt Holæ in Islandia anno 1580; ac denique libro cui titulus ἀρχαιονομία, hoc est, Priscæ Anglorum leges ab Ina, Aluredo, Edouardo, Guthruno, Ethelstano, Edgaro, Ethelredo, & Canuto regibus Anglorum conditis; quæ Londini per Ioannem Daium anno 1568. vetere Saxonum non solum lingua sed & characteribus, ab iis quæ hodie in usu sunt logè diuersis; excusa sunt cum Latina interpretatione Gailielmi Lambardi, & difficiliorum & ab usu communi remotiorum vocabulorum quæ in illis legibus passim occurrunt explicatione.

ORATIO DOMINICA

LINGVA FRISICA.

Ws haita dw derstu biste yne hymil,
 Dyn name wird heiligt. Dyn
 ryck to komme. Dyn wille moet schoen
 opt yrtryck as yne hymil. Ws deilix brœ
 jow ws jwed. In veriou ws ws schylden,
 as wy vejæ ws schyldnirs. In lied ws
 naet in versieking. din fry ws vin it qwæd,
 Din dyn is it ryck, de macht, in de heer-
 lickheyt yn yewichheyt. So moettet wesc.

Gene-

*Geneseos capituli primi initium Lingua
Cambrica sine Wallica.*

Yn y dechreuad y creawd Duw y nefoedd ar ddaiar. Y ddaiar oed afluniaidd, ag wag, a thy wyllch [ydordd] ar wyneb y dyfnder; ac yspryd Duw yn ymsymmud ar wyneb y defroedd.

Yna Duw addy wedodd, biddod goleuni a goleuni a fu. Yna Duw a welodd y goleuni mai da [oedd] a Duw wahanod rhwug v polenni ar tywyllch. A Duw a alwodd y goleuni yn ddhydd ar tywyllch a alwodd yn nos: ar hw yr a fu, ar borau a fu, y dydd eyn taf.

Initium Geneseos CAP. I.

Lingua Islandica.

Iupphacht skapade Gud himen og iord. Og iorden var oyde tom, og myrkur var yfer vnderdiupinu. Og Gudz ande foordist yfer vorten. Og Gud sagde, verde lios, og par vard lios. Og Gud sand Liofet var gott.* Pa skilde Gud liosit fra myrkrunun. Og kallade Liofid, Dag, en myrkrid, not. Pa vard af kuellde og morno sa fyrste dagur. Og Gud

sagde, Par Verde ein festing a mille vat-
nauam. og surd skal skilia votnen huor fra
odrum. Pa giorde Gud eina festing, og
skilde votnen sin vorn einder festinguñe,
fra poim vornú sin vorn yfer festinguñe.
Og pad skiede so. Og Gud kallade fe-
stingena himen. Pa vard vt af knelide og
morne sa añar dage.

D E
N V B I A N I S

*erroribus quos Itali CINGAROS
appellant; eorumque lingua.*

TA METSI vereor ne quis mihi *Flora-*
tianum illud occinat,

— amphora cœpit

Institui, currente rota cur vrceus exit?
quippe qui *Commentarium De lingua Gethica*
pollicitus, varia aliarum linguarum, quæ parum
ant nihil cum ea affinitatis habeant, Specimina
lectoribus obiiciam: Non possum tamen adhuc
manum, quod aiunt, de tabula, quin De lingua
Nubianorum qui errorum instar incertis sedi-
bis cateruatim vniuersum orbem terrarum
peruagan-

peruagantur pauca hisce chartis illinam quæ ab
 Illustri Viro Iosepho Scaligero accepi, quod ea
 ad gentis, & linguæ paucis notæ cognitione per-
 tinentia Philoglottis nō ingrata fore confidam.

NUBIANI inferioris Aegypti partibus con-
 termini sub Patriarcha Alexandrino sacra, lin-
 gua Elkupti celebrarunt. Multi Episcopatus
 in eorum finibus fuerunt. Ante hos CLX. plus
 minus annos à Sultano Aegyptij sedibus suis
 pulsī Palestīnam, Syriam, & Asiam minorem
 mendicorum specie peruagantes, traicēto Hel-
 lesponto, Thraciam & circum Danubianas re-
 giones incredibili multitudine inundarunt.
 Itali Cingaras vocāt, Galli Bohemos, quod indi-
 dem ex Boëmia prima illorum eis notitia. Item
 Aegyptios, quod Nubiam etiam ipsi Nubiani
 minorem Aegyptum vocent. Nubæ à Stephano
 ipsi & ϱουδδης vocantur, & Claudiano libro
 primo ad Stiliconem,

Venerat & paruis redimitus Nuba
 sagittis.

Metropolis eorum CONDARI non solum ho-
 die ab ipsis vocatur, sed & in Mappa mundi
 Turcica notata est. Templorum eximiorum
 etiā hodie multa extant vestigia; & qui super-
 sunt de illa calamitate in suis sedibus, Christia-
 nos etiamnum hodie sese profitentur, sed sine

villis Episcopis, templis, & sacrorum solemnibus. Sæpe ab Imperatore siue NEGVS Abyssinorum Episcopos petentes non impetrarunt, sed penuria Episcoporum in Abyssinis, vel metu arecosas solitudines, & Muhamedanorum iniuriæ obnoxias adeundi. Omnino Nomades & latrones sunt, cuiusmodi etiam illorum progenies Cingari isti, qui non solum mores maiorum suorum, & furtorum licentiam, sed etiam linguam retinuerunt, cuius nos quedam pauca hic coniecitimus. non solum ut eam lectori proponeremus, sed etiam eos argueremus, qui hariolantur hanc linguam ab ipsis confictam esse, neque vssiam terrarum nisi inter ipsos erroneos Cingaros in usu esse. In quo sanè non sunt audiendi.

I N D E X

V O C A B U L O R V M

Linguae Nubianorum Erronum.

Achan,	Oculus.
Bacro,	Aries; Vernex.
Bai,	Capillus.
Bac,	Lapis.
Beinck,	Distichus.
Bern,	Rota fascis inuoluta quam capiti imponunt mulieres Nubiana.
	Brischin

Brischindo,
 Buchos,
 Bul,
 Chéleue,
 Cheron,
 Chiral,
 Chor.

Chouri,
 Christari,
 Dade,
 Daio,
 Deuel,
 Erani,
 For,
 Foros,

Gad,
 Gagi,
 Gaue,
 Gourou,
 Guigiebe,
 Hanro,
 Harmi,
 Hane,
 Heroy,
 Iuket,
 Kan,
 Kangheri,
 Krali,
 Kascht,
 Lein,

Plunia.
 Liber.
 Culus.
 Tripudiare, *h. fortis aspiratio.*
 Caput.
 Caseus.
 Barba hîc ch. pronuntiandum
vt Hispanicè.
 Culter. ch. *Hispanicum.*
 Scrinium.
 Pater.
 Mater.
 Celum, Deus.
 Nobilis matrona.
 Penna, Calamus scriptorius.
 Vrbs. *φῶπ*, vulgare idio-
ma Græcorum.
 Camisia.
 Mulier.
 Burgus.
 Bos.
 Cantare.
 Ensis. *H. fortis aspiratio.*
 Thorax. *h. fortis aspiratio.*
 Comedere.
 Tibia cum coxendice.
 Canis.
 Auris.
 Ecclesia.
 Rex. *Bohemicum est.*
 Tu bibis.
 Fluvius.

Loue,	Argentum.
Maafz,	Caro. Bohemicum.
Manofch,	Vir.
Manton,	Panis.
Moi,	Os, oris. ſciza.
Mol,	Vinum.
Momeli,	Candela.
Mucia,	Brachium.
Nak,	Nafus.
Nay,	Vnguis.
Pavin,	Aqua.
Papieris,	Papyrus.
P-hou,	Terra. P & b ſeparatim vna ſyllaba efferenda. non vt q.
Philatri,	Castrum. qulaxxi.
Piaffa,	Nos bibimus.
Pianá,	Ego bibo.
Piela,	Ille bibit.
Pieffa kan,	Vos bibitis.
Plachta,	Linteus.
Rai,	Nobilis.
Ser buchos?	Quomodo nominaris? ch. Hi- ſpanicum.
Sonakai,	Aurum.
Taxtai,	Patera argētea. X. Hispanicum.
Thuochan,	Veſtis.
Tirachan,	Palliam.
Troupos,	Corpus.
Valin,	Calix vitreus.
Vaſt,	Manus.
Vodros,	Lectus.
Vouda,	Porta.

Xai,
Xauca,

Yago,
Yangustri,
Yanre,

Filia.
Filius. X. pronuntiandum
ut Hispanice.
Ignis.
Anulus.
Oua.

De idiotismo aliorum quorundam
Erronum , à Nubianis non ad-
modum absimilium.

SPECIMEN hoc lingue Nubianorum, occa-
sionem mihi dedit cogitandi de idiotismo
(neque enim linguam appellare libet) Erro-
num quorundam qui auorum imo patrum no-
strorum memoria oppida omnia & pagos per-
uagari, & templorum fores cateruatim obsi-
dere solent, & inauditis technis atque impo-
sturis vulgo fucum faciebant; Nubianis illis
non absimiles; eo tamen ab iis diuersi, quòd cum
Nubiani Chiromantices & praterita futura-
que diuinandi pretextu fallerent, hi sancti-
moniae alicuius simulatione & peregrinationis
ab ipsis institutae ad loca variis diuis dicata,
quos diuersorum atrocissimorum morborum
quibus sese obsessos fingebant *Ἐρρογοναῖς* siue
auerruncatores predicabant, miseram plebem
g 5 densissimis

densissimis ignorantia tenebris immersam atque obcacatam, & pia quadam credulitate ad commiserationem ipsorum adductam pecunia emungebant. Nubianos illos, quos Itali, ut diximus, Cingaros Vocant; Hispani, Gitanos, hoc est Aegyptios; Belgae, Heydenen, hoc est Gentiles propriam sibi ac peculiarem provinciam qua orti fuerunt linguam habuisse Ios. Scaliger censet, cuius iudicio authoritatique libens acquiesco. Horum vero de quibus nunc agimus idiotismum, ut linguam nativam appellare non ausim, ita non omnia eorum vocabula commentitia esse crediderim, sed è vetere aliqua lingua petita; aut si omnia in uniuersum sunt fictitia, mirari libet eorum non minorem in effingendis novis vocabulis industriam, quam in consuendis technis vafriem. De quibus cum exstet libellus Teutonice lingua ante annos quinquaginta conscriptus, qui Errones hosce in XXVIII. classes siue sectas distribuit, & singulis propriam appellationem quam temporis noti fuerunt inditam scribit, unum vero omnibus communem idiotismum siue linguam fuisse; Indicemque vocabulorum quibus illi utebantur adscribit. è quibus paucula quaedam annotabo, liberum de iis iudicium Lectori relinquens.

Adon

Adon,
Alchen,
Bacy,
Bult,
Botten,
Busen,
Bucht,
Cuyfen,
Claffot,
Crommer,
Creu,
Coxe,
Dofch,
Distel,
Dille,
Deyfter,
Erlat,
Flader,
Fonck,
Fonckelen,
Floy,
Flick,
Galle,
Gripelick,
Genffen,
Glyde,
Horffelen,

Deus.
Ire.
Vinum.
Lectus.
Edere.
Bibere.
Pecunia.
Verberare.
Vestis.
Iudex.
Caro.
Gallina.
Vestimenta.
Templum.
Puella.
Alea.
Dominus, Herus.
Balneum.
Ignis.
Assare & Elixare.
Aqua.
Famulus.
Sacerdos.
Digitus.
Furari.
Scortum.
Rixari,

Houele,

Houcle,	<i>Canis.</i>
Houtz,	<i>Rusticus.</i>
Har,	<i>Palex.</i>
Ionen,	<i>Fallere.</i>
Kroener,	<i>Vir.</i>
Krax,	<i>Monasterium.</i>
Klems,	<i>Carcer.</i>
Laurette,	<i>Glis.</i>
Lymz,	<i>Indusium.</i>
Laus,	<i>Ouum.</i>
Lecms,	<i>Lectus.</i>
Molsamer,	<i>Proditor.</i>
Prepelen,	<i>Libri.</i>
Priemer,	<i>Sacerdos.</i>
Quien,	<i>Canis.</i>
Quisten,	<i>Loqui.</i>
Rippaert,	<i>Saccus.</i>
Rosch,	<i>Cereuisia.</i>
Rystert,	<i>Stramen.</i>
Rec,	<i>Grauis morbus.</i>
Sancke,	<i>Templum.</i>
Smixc,	<i>Butyrum.</i>
Soens,	<i>Nobilis.</i>
Stuppaert,	<i>Farina.</i>
Smalkagel,	<i>Adulter.</i>
Screens,	<i>Hypocaustum.</i>
Suye,	<i>Crumen.</i>
	<i>Trewael,</i>

Trewael,
Voppen,
Zickufz,
Zoeuele,

Calceus.
Mentiri.
Cacus.
Caput.

*Atque hæc quidem De Erronum istorum idiotismo dicta sufficiant. Existima-
uerim autem Gallos & Hispanos suos
etiam habuisse huius generis Errones. qui
inter se lingua vulgo incognita vterentur;
quam quidem inconditam linguam puta-
rim Gallos, Iargon; Hispanos Ierigonce
appellasse; nisi fortassis ipsam etiam Nu-
bianorum linguam ita appellarint. Tu Be-
nigne Lector iudica, simulque ignosce,
si tibi hisce affaniis molestiam aliquam
creaui.*

ERRA-

E R R A T A

aliquot suis locis corrigenda.

p. 13, l. 23.) χ & \downarrow non habent : Legendum omnino Ξ siue ξ & \downarrow &c. Nam ξ literæ potestatem expriment Getæ per ks.

p. 14, l. 11. THEVDIS) Scriptum fuerat more Gothorum THEN A IS. cuius vocis media litera Gothis eandem potestatem habet quam **u**.

l. 16. DAVOS) Et hoc scriptum erat litera **n** quæ idem valet atque **u**.

p. 35, l. 4. Vimaj. forte Winay.

p. 66, l. 9. Non est propheta) adiunge sine honore. Nam hoc est Gothice *vnswers*.

p. 52, l. 13. Schuualth. Mors. Hæc vox tamen apud Busbequium hoc loco posita erat reponenda tamen est inter ea vocabula quæ cum Teutonica lingua non conueniunt.

FINIS.

dum
po-

uerat
me-
habet

itera

more.

metfi
nen-
euto-